



МІЖНАРОДНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ МІГРАЦІЇ: ПРИМУСОВЕ ВИДВОРЕННЯ ТА ЕКСТРАДИЦІЯ

ПРАКТИЧНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК ДЛЯ КАНДИДАТІВ
НА ПОСАДУ СУДДІ ТА СУДДІВ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ
ПРО ПРИМУСОВЕ ВИДВОРЕННЯ ТА ЕКСТРАДИЦІЮ

УДК 347.93:341.44

ББК 67.412.1

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Національної школи суддів України (протокол № 4 від 21.11.2014 року)

Рецензент:

ШУКЛІНА Наталія, проректор з науково-дослідної роботи Національної школи суддів України, кандидат юридичних наук, професор, заслужений юрист України.

Авторський колектив:

КАЛХУН Ноель, старший регіональний радник з правових питань Регіональне Представництво УВКБ ООН у Білорусі, Молдові, Україні.

ПЛЕЧКО Дмитро, радник з правових питань Регіональне Представництво УВКБ ООН у Білорусі, Молдові, Україні.

МОРКОВА Ольга, консультант Регіональне Представництво УВКБ ООН у Білорусі, Молдові, Україні.

СМОКОВИЧ Михайло, заступник Голови Вищого адміністративного суду України, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України.

ПИЛИПЕЦЬ Світлана, начальник відділу міжнародно-правового співробітництва Вищого адміністративного суду України.

ШАМРАЙ Оксана, начальник відділу науково-методичного забезпечення діяльності Вищої ради юстиції Національної школи суддів України, кандидат юридичних наук.

СЕМЕНЮК Вікторія, головний науковий співробітник відділу вивчення міжнародного досвіду організації діяльності судів Національної школи суддів України.

Калхун Н., Плечко Д., Моркова О., Смокович М., Пилипець С., Шамрай О., Семенюк В. Практично-методичний посібник для кандидатів на посаду судді та суддів з розгляду справ про примусове видворення та екстрадицію. – К. "Гнозіс", 2014. - 100 с.

ISBN 978-966-2760-22-4

**ПРАКТИЧНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ КАНДИДАТІВ НА ПОСАДУ СУДДІ
ТА СУДДІВ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО ПРИМУСОВЕ
ВИДВОРЕННЯ ТА ЕКСТРАДИЦІЮ**

**«МІЖНАРОДНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ
СТАНДАРТИ У СФЕРІ МІГРАЦІЇ:
ПРИМУСОВЕ ВИДВОРЕННЯ
ТА ЕКСТРАДИЦІЯ»**

КИЇВ - 2014

ПЕРЕДМОВА

Міжнародний захист біженців і реалізація норм кримінального права не виключають одне одного. Конвенція про статус біженців 1951 р. і Протокол до неї 1967 р. не захищають біженців або шукачів притулку, що вчинили карне діяння, від переслідування за їхні дії, а міжнародне право, що регулює становище біженців, не виключає їхньої екстрадиції у всіх обставинах. Однак якщо особа, яку необхідно видати є біженцем чи шукачем міжнародного захисту, слід враховувати її конкретні потреби в захисті. Аналогічний підхід має застосовуватись для запобігання примусового видворення шукачів міжнародного захисту з України.

Станом на 1 листопада 2014 року Україна посідає 2 місце за кількістю скарг, які чекають розгляду Європейським судом з прав людини серед усіх держав-відповідачів (18,8%). Більше лише в Італії (19,1%). Дещо менше скарг припадає на Російську Федерацію (13,1%) та Туреччину (12,9%). Всі інші країни складають 36,1 % скарг.

У 2013 році Європейський суд ухвалив 916 рішень щодо суті стосовно 3 тис. 659 заяв. Майже половина цих рішень стосувалися п'ятох держав – членів Ради Європи: Росії (129), Туреччини (124), Румунії (88), України (69) та Угорщини (42).

У 15 справах Суд визнав порушення Україною ч.1 ст.6 Конвенції (право на справедливий суд) у частині невиконання рішень національних судів (йдеться про справи, у яких об'єднані десятки заяв). Наприклад, у справі «Цибулько та інші проти України», у якій рішення щодо суті ухвалене 20 червня 2013 року, об'єднано 250 заяв.

Крім цього, Європейський суд констатував 28 порушень Україною права на свободу та особисту недоторканність (ст.5 Конвенції), 4 порушення права на життя і 8 порушень права на ефективне розслідування фактів смерті осіб (ст.2 Конвенції), 23 порушення права на заборону нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження і 3 – права на заборону катування (ст.3 Конвенції), а також 10 порушень права на ефективне розслідування фактів застосування нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження та катувань (ст.3 Конвенції у процесуальному аспекті), 20 – права на ефективний засіб юридичного захисту (ст.13 Конвенції), 20 – права на захист права власності (ст.1 Протоколу №1 до Конвенції), 19 – права на справедливий суд (ст.6 Конвенції), 11 – права на розгляд справи судом у розумні строки (ст.6 Конвенції), 7 – права на повагу до приватного і сімейного життя (ст.8 Конвенції), 2 – права на свободу зібрань та об'єднання (ст.11 Конвенції) та 1 – права на заборону дискримінації (ст.14 Конвенції).

Цей практично-методичний посібник розроблено для використання суддями під час розгляду справ щодо примусового видворення та видачі (екстрадиції). Практичний методичний посібник зазначає, які юридичні питання мають задавати судді при розгляді процесуальних питань та питань по суті. Крім того, особливу увагу в цьому посібнику приділено юридичним питанням щодо дотримання міжнародних стандартів захисту біженців, зокрема принципу невислання. Окрім юридичних питань, посібник містить текст окремих правових норм, якими можуть користуватися судді для аргументації своїх рішень.

Практично-методичний посібник складається з чотирьох частин:

1. Контрольний перелік юридичних питань, які мають ставити судді під час розгляду справ щодо примусового видворення та видачі (екстрадиції).
2. Контрольний перелік юридичних питань із посиланнями на відповідні положення нормативно-правових актів, які регулюють зазначенні питання. У цьому переліку містяться посилання на джерела національного права, а також на міжнародні правові документи. Для зручності використання, норми права імперативного характеру у повному переліку позначені символом «●», а документи рекомендаційного характеру позначені символом «■».
3. Додаток, який містить текст положень нормативно-правових актів, зазначених у повному переліку. Текст положень із додатку може використовуватися суддями під час аргументації судового рішення.
4. Перелік документів, які було використано в практичному методичному посібнику.

Слід зазначити, що застосування юридичних питань, які згадуються в цьому практично-методичному посібнику, є важливим для забезпечення відповідності судового рішення національним та міжнародним стандартам розгляду справ щодо примусового видворення та екстрадиції. Хоча цей перелік питань не є вичерпним, та під час розгляду даної категорії справ судді можуть ставити інші юридичні питання згідно із законодавством України та нормами міжнародного права.

Ми сподіваємось, що цей практично-методичний посібник буде корисним для суддів, а також їхніх помічників під час розгляду справ щодо примусового видворення та видачі (екстрадиції).

Зміст

| | |
|---|----|
| Контрольний перелік питань | 8 |
| Контрольний перелік питань із посиланнями на відповідні положення нормативно-правових актів | 12 |
| Додаток | 27 |
| I. Процедурні питання у справах щодо добровільного повернення, примусового повернення, та примусового видворення | 28 |
| 1. Юрисдикційне розмежування | 28 |
| 2. Підсудність справ | 29 |
| 3. Процесуальна правосуб'єктність | 32 |
| 4. Строк оскарження | 35 |
| 5. Участь особи в судовому засіданні | 36 |
| 6. Встановлення особи | 37 |
| 7. Представництво..... | 40 |
| 8. Перекладач | 41 |
| 9. Конфіденційність..... | 46 |
| 10. Добровільне повернення | 47 |
| 11. Виправдані обставини затримання..... | 49 |
| 12. Належна обачність при затриманні | 55 |
| II. Процедурні питання у справах щодо екстрадиції (видачі) | 59 |
| 1. Юрисдикційне розмежування | 59 |
| 2. Підсудність справ | 60 |
| 3. Процесуальна правосуб'єктність | 62 |
| 4. Представництво..... | 63 |
| 5. Перекладач | 63 |
| 6. Конфіденційність..... | 65 |
| 7. Законність затримання осіб | 65 |

| | |
|--|------------|
| III. Оцінка ризику в справах щодо примусового видворення та екстрадиції (видачі) | 70 |
| 1. Заборона примусового повернення, примусового видворення та видачі біженців..... | 70 |
| 2. Особливі потреби | 85 |
| 3. Заборона колективної висилки | 90 |
| 4. Розгляд дипломатичних запевнень | 92 |
| 5. Висилка до третьої країни..... | 92 |
| 6. Ефективні засоби захисту проти висилки | 93 |
| 7. Приватне та сімейне життя..... | 97 |
| Перелік документів | 101 |

Контрольний перелік юридичних питань

| I. Процедурні питання у справах щодо примусового видворення | | | |
|---|--|---|--------|
| 1 | Юрисдикційне розмежування | <ul style="list-style-type: none"> • Чи має суд юрисдикцію розглядати справу? | Ст. 28 |
| 2 | Підсудність справ | <ul style="list-style-type: none"> • Чи підсудна справа адміністративному суду? | Ст. 29 |
| 3 | Процесуальна правосуб'єктність | <ul style="list-style-type: none"> • Чи здатний заявник брати участь у процедурі? | Ст. 32 |
| 4 | Строк оскарження | <ul style="list-style-type: none"> • Чи дотримано особою строки звернення до суду щодо оскарження рішення? • Якщо строк було пропущено, чи є підстави для визнання причин пропуску строку поважними? | Ст. 35 |
| 5 | Участь особи в судовому засіданні | <ul style="list-style-type: none"> • Чи була особа присутня під час судового засідання? | Ст. 36 |
| 6 | Встановлення особи | <ul style="list-style-type: none"> • Чи було встановлено особою, яка клопотала про примусове видворення особу іноземця та країну, до якої його буде вислано? • Встановлення особи • Інформація про країну походження/ місце постійного проживання • Права осіб без громадянства | Ст. 37 |
| 7 | Представництво | <ul style="list-style-type: none"> • Чи має представник повноваження на ведення справи у суді? | Ст. 40 |
| 8 | Перекладач | <ul style="list-style-type: none"> • Чи розуміє особа мову, якою здійснюється судочинство та чи забезпечено її послугами перекладача у випадку необхідності? | Ст. 41 |
| 9 | Конфіденційність | <ul style="list-style-type: none"> • Чи забезпечено судом дотримання принципу конфіденційності справ щодо статусу біженця? | Ст. 46 |

| | | | |
|----|---|--|--------|
| 10 | Добровільне повернення | <ul style="list-style-type: none"> • Чи мала особа розумну можливість реалізувати своє право на добровільне повернення? | Ст. 47 |
| 11 | Виправдані обставини затримання | <ul style="list-style-type: none"> • Чи є затримання особи необхідним для виконання рішення про примусове видворення, чи можуть бути використані менш обмежувальні заходи? • Вірогідність виконання заходів примусового видворення у випадку не затримання особи • Особи з особливими потребами | Ст. 49 |
| 12 | Належна обачність при затриманні | <ul style="list-style-type: none"> • Чи є реалістичні перспективи того, що орган, який клопотав про видворення, зможе виконати його, та чи цей орган виконує видворення з належною обачністю? • Належна обачність при виконанні рішення щодо видворення • Реалістичні перспективи депортації | Ст. 55 |

II. Процедурні питання у справах щодо видачі (екстрадиції)

| | | | |
|---|---------------------------------------|---|--------|
| 1 | Юрисдикційне розмежування | <ul style="list-style-type: none"> • Чи має суд юрисдикцію розглядати справу? | Ст. 59 |
| 2 | Підсудність справ | <ul style="list-style-type: none"> • Чи підсудна справа данному суду? • Чи має бути направлена до іншого? | Ст. 60 |
| 3 | Процесуальна правосуб'єктність | <ul style="list-style-type: none"> • Чи здатний заявник брати участь у процедурі? | Ст. 62 |
| 4 | Представництво | <ul style="list-style-type: none"> • Чи має представник повноваження на ведення справи у суді? | Ст. 63 |
| 5 | Перекладач | <ul style="list-style-type: none"> • Чи розуміє особа мову, якою здійснюється судочинство та чи забезпечено її послугами перекладача у випадку необхідності? | Ст. 63 |

| | | | |
|---|---|--|--------|
| 6 | Конфіденційність | <ul style="list-style-type: none"> • Чи забезпечено судом дотримання принципу конфіденційності? | Ст. 65 |
| 7 | Законність затримання осіб | <ul style="list-style-type: none"> • Чи ретельно центральні органи України щодо видачі особи (екстрадиції) проводять екстрадиційну перевірку, та чи є підстави для припинення тимчасового арешту або запобіжного заходу? • Чи є підстави для обрання запобіжного заходу, непов'язаного із триманням під вартою? • Чи мала особа можливість оскаржити рішення щодо тримання під вартою? | Ст. 65 |
| III. Оцінка ризику в справах щодо примусового видворення та екстрадиції (видачі) | | | |
| 1 | Заборона примусового повернення, примусового видворення та видачі біженців | <ul style="list-style-type: none"> • Чи є серйозні підстави вважати, що особа може зіткнутися з «серйозною загрозою» переслідування або поведження, забороненого ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у випадку видворення чи видачі (екстрадиції)? • Стандарт доказування • Ретельність оцінки ризику; розгляд інформації про країну походження • Визначення забороненого поведження • Захист біженців та шукачів міжнародного захисту | Ст. 70 |
| 2 | Особливі потреби | <ul style="list-style-type: none"> • Чи має особа особливі потреби, які перешкоджають примусовому видворенню або екстрадиції (видачі)? • Тяжко хворі особи • Діти без супроводу • Жертви торгівлі людьми • Особи без громадянства | Ст. 85 |
| 3 | Заборона колективної висилки | <ul style="list-style-type: none"> • Чи не порушує рішення про примусове видворення чи видачу принцип заборони колективної висилки? | Ст. 90 |

| | | | |
|---|---|---|--------|
| 4 | Розгляд дипломатичних заповідей | <ul style="list-style-type: none"> • Чи слід суду брати до уваги дипломатичні заповідей? | Ст. 92 |
| 5 | Висилка до третьої країни | <ul style="list-style-type: none"> • Якщо особу буде примусово видворено до третьої країни, чи суд вважає, що особа зможе отримати доступ до цієї країни та зможе отримати там захист від поводження, яке суперечить ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод? • Мігранти в русі • Опосередковане примусове повернення | Ст. 92 |
| 6 | Ефективні засоби захисту проти висилки | <ul style="list-style-type: none"> • Чи переконався суд у можливості використання особою ефективних засобів захисту для оскарження рішення про висилку? • Один з примірників рішення видається безпосередньо особі • Причини ґрунтуються на фактах та нормах права | Ст. 93 |
| 7 | Приватне та сімейне життя | <ul style="list-style-type: none"> • Чи має особа приватне та сімейне життя в Україні? Якщо так, чи є висилка особи законною та необхідною в демократичному суспільстві? • Сімейне життя • Приватне життя | Ст. 97 |

Контрольний перелік питань із посиланнями на відповідні положення нормативно-правових актів

| I. Процедурні питання у справах щодо примусового видворення | | | |
|---|--------------------------------|---|--------|
| 1 | Юрисдикційне розмежування | <ul style="list-style-type: none"> • Чи має суд юрисдикцію розглядати справу? - Кодекс адміністративного судочинства України, ст. 4; ч. 1 ст. 17, п. 1 ч. 2 ст. 17; ● - Постанова Пленуму ВАСУ № 1 від 25.06.2009 р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні», абз. 3, 4 п. 2; ■ | Ст. 28 |
| 2 | Підсудність справ | <ul style="list-style-type: none"> • Чи підсудна справа адміністративному суду? - Кодекс адміністративного судочинства України, п. 6 ч. 1 ст. 18, ст. 19, ст. 20; ● - Постанова Пленуму ВАСУ № 1 від 25.06.2009 р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні», абз. 1-4 п. 3; ■ | Ст. 29 |
| 3 | Процесуальна правосуб'єктність | <ul style="list-style-type: none"> • Чи здатний заявник брати участь у процедурі? - Кодекс адміністративного судочинства України, ч. 1, 6 ст. 6, ст. 48; ● - Постанова Пленуму ВАСУ № 1 від 25.06.2009 р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні», абз. 1-4, 6 п. 5, п. 6, абз. 2, 3, 4 п. 8, п. 12; ■ - Настанови по процедурам і критеріям визначення статусу біженця УВКБ ООН, п. 207 – 219; ■ | Ст. 32 |

| | | | |
|---|-----------------------------------|--|--------|
| 4 | Строк оскарження | <ul style="list-style-type: none"> • Чи дотримано особою строки звернення до суду щодо оскарження рішення? - Кодекс адміністративного судочинства України, ч. 1, 2 ст. 99; ● - Постанова Пленуму ВАСУ № 1 від 25.06.2009 р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні», абз. 4 п. 26; ■ • Якщо строк було пропущено, чи є підстави для визнання причин пропуску строку поважними? - Кодекс адміністративного судочинства України, ч. 1 ст. 100; ● | Ст. 35 |
| 5 | Участь особи в судовому засіданні | <ul style="list-style-type: none"> • Чи була особа присутня під час судового засідання? - Кодекс адміністративного судочинства України, ч.3 ст 183-5; ● - Наказ МВС, АДПСУ, СБУ № 353/271/150 від 23.04.2012 р. «Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства», абз. 2 п. 2.5. Інструкції; ● - Постанова Пленуму Вищого Адміністративного Суду України №11 від 25.06.2009 р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні», абз. 14 п. 26; ■ | Ст. 36 |

| | | | |
|---|--------------------|---|--------|
| 6 | Встановлення особи | <ul style="list-style-type: none"> • Чи було встановлено особою, яка клопотала про примусове видворення особи іноземця та країну, до якої його буде вислано? <ul style="list-style-type: none"> • Встановлення особи <p>- Постанова Пленуму Вищого Адміністративного Суду України №11 від 25.06.2009 р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні», абз. 6-10 п. 3; ■</p> <p>- (факультативне застосування компаративістського підходу, акт не має юридично обов'язкової сили і прямого застосування в Україні) Директива Європейського Парламенту та Ради 2013/33/EU від 26 червня 2013 р. «Про встановлення стандартів прийому осіб, що клопочуть про міжнародний захист» (зі змінами), ст. 6 (2) – (4); ■</p> <ul style="list-style-type: none"> • Інформація про країну походження/місце постійного проживання. <p>- Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 2; ■</p> <ul style="list-style-type: none"> • Права осіб без громадянства <p>- Конвенція про статус апатридів 1954 р, ст. 1.1, 12.1, 25; ●</p> | Ст. 37 |
| 7 | Представництво | <ul style="list-style-type: none"> • Чи має представник повноваження на ведення справи у суді? <p>- Закон України «Про безоплатну правову допомогу», ст. 3, п. 8 ч.1 ст 14; ●</p> <p>- Постанова КМУ №1363 від 28 грудня 2011 р. «Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання осіб», п.п. 2,8 Порядку; ●</p> <p>- Наказ МВС, АДПСУ, СБУ № 353/271/150 від 23.04.2012 р. «Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства», ч. 1, 2 п. 1.10.; ●</p> | Ст. 40 |

| | | | |
|---|------------------|---|--------|
| 8 | Перекладач | <ul style="list-style-type: none"> • Чи розуміє особа мову, якою здійснюється судочинство та чи забезпечено її послугами перекладача у випадку необхідності? <p>- Кодекс адміністративного судочинства України, ст. 62, 68; ●</p> <p>- Закон України «Про засади державної мовної політики», ч.ч. 4, 6 ст. 14; ●</p> <p>- Наказ МВС, АДПСУ, СБУ № 353/271/150 від 23.04.2012 р. «Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства», абз. 1 п. 2.5., п. 2.6. Інструкції; ●</p> <p>- Наказ МВС № 898 від 18.09.2013 р. «Про затвердження Інструкції з оформлення посадовими особами Державної прикордонної служби України матеріалів справ про адміністративні правопорушення», п. 3.7. Інструкції; ●</p> <p>- Постанова Пленуму ВАСУ № 1 від 25.06.2009 р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні», п.п. 11, 15,16; ■</p> <p>- Рішення ЄСПЛ у справі «Новак проти України» (Nowak v. Ukraine), заява № 60846/10, п. 64; ●</p> | Ст. 41 |
| 9 | Конфіденційність | <ul style="list-style-type: none"> • Чи забезпечено судом дотримання принципу конфіденційності справ щодо статусу біженця? <p>- Кодекс адміністративного судочинства України, ч. 3 ст. 12; ●</p> <p>- Постанова Пленуму ВАСУ № 1 від 25.06.2009 р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні», абз. 7-10 п. 9; ■</p> | Ст. 46 |

| | | | |
|----|---------------------------------|---|--------|
| 10 | Добровільне повернення | <ul style="list-style-type: none"> • Чи мала особа розумну можливість реалізувати своє право на добровільне повернення? <p>- Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», ст. 25; ●</p> <p>- Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 1; ■</p> <p>- (факультативне застосування компаративістського підходу, акт не має юридично обов'язкової сили і прямого застосування в Україні) Директива Європарламенту та Ради про загальні стандарти та процедури держав-членів для повернення громадян третіх країн за їх незаконного перебування (16 грудня 2008 року), ст. 7; ■</p> | Ст. 47 |
| 11 | Виправдані обставини затримання | <ul style="list-style-type: none"> • Чи затримання особи є необхідним для виконання рішення про виконання рішення про примусове видворення, чи можуть бути використані менш обмежувальні заходи? • Вірогідність виконання заходів примусового видворення у випадку не затримання особи <p>- Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», ч. 4 ст. 30; ●</p> <p>- Постанова КМУ № 1110 від 17 липня 2003 р. «Про затвердження Типового положення про пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні», абз. 1 п. 7 Положення; ●</p> <p>- Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 6;</p> <p>- (факультативне застосування компаративістського підходу, акт не має юридично обов'язкової сили і прямого застосування в Україні) Директива Європарламенту та Ради про загальні стандарти та процедури держав-членів для повернення громадян третіх країн за їх незаконного перебування (16 грудня 2008 року), ст. 15(1); ■</p> <p>- Настанови УВКБ ООН про затримання, № 4; ■</p> | Ст. 49 |

| | | | |
|----|--|--|--------|
| | | <ul style="list-style-type: none"> • Особи з особливими потребами - Постанова КМУ № 1110 від 17 липня 2003 р. «Про затвердження Типового положення про пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні», абз. 3 п. 6 Положення; ● - Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 11 (діти); ■ - Рішення ЄСПЛ у справі «М.С.С. проти Бельгії та Греції» (M.S.S. v. Belgium and Greece), заява № 30696/09, п.п. 216 – 222 (шукачі притулку); ● - Рішення ЄСПЛ у справі «Мусхаджиева проти Бельгії» (Muskhadzhiyeva v. Belgium), заява № 41442/07, п.п. 56-59, 62, 63 (діти); ● - Рішення ЄСПЛ у справі «Мубилинанзила Майека и Каники Митунга проти Бельгії» (Mubilanzila Mayeka and Kaniki Mitunga v. Belgium), заява № 13178/03, п.п. 50,51,58, 59. (діти без супроводу); ● - Настанови УВКБ ООН про затримання, № 9 | |
| 12 | <p>Належна обачність при затриманні</p> | <ul style="list-style-type: none"> • Чи є реалістичні перспективи того, що орган, який клопотав про видворення, зможе виконати його, та чи цей орган виконує видворення з належною обачністю? • Належна обачність при виконанні рішення щодо видворення - Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, ст. 5(1)(f); ● - Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», ч. 5 ст. 30; ● - Рішення ЄСПЛ у справі «Чахал проти Великобританії» (Chahal v. UK), заява № 22414/93, п. 113; ● - Рішення ЄСПЛ у справі «А. та інші проти Великобританії» (A. and others v. UK), заява № 3455/05, п. 164; ● - Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 7; | Ст. 55 |

| | | | |
|---|--------------------------------|--|--------|
| | | <ul style="list-style-type: none"> • Реалістичні перспективи депортації - Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», ч. 17 ст. 4, ч. 15 ст. 5; ● - Рішення ЄСПЛ у справі «Міколенко проти Естонії» (Mikolenko v. Estonia), заява № 10664/05, п. 67; ● - (факультативне застосування компаративістського підходу, акт не має юридично обов'язкової сили і прямого застосування в Україні) Директива Європарламенту та Ради про загальні стандарти та процедури держав-членів для повернення громадян третіх країн за їх незаконного перебування (16 грудня 2008 року), 15(4); ■ | |
| II. Процедурні питання у справах щодо видачі (екстрадиції) | | | |
| 1 | Юрисдикційне розмежування | <ul style="list-style-type: none"> • Чи має суд юрисдикцію розглядати справу? - Кримінальний процесуальний кодекс України, ст. 2, абз. 2 ч. 1 ст. 541, ст. 545, ч. 1, 6, 7 ст. 591; ● | Ст. 59 |
| 2 | Підсудність справ | <ul style="list-style-type: none"> • Чи підсудна справа данному суду? Чи має бути направлена до іншого? - Кримінальний процесуальний кодекс України, ст. 32 -34; ● | Ст. 60 |
| 3 | Процесуальна правосуб'єктність | <ul style="list-style-type: none"> • Чи здатний заявник брати участь у процедурі? - Кримінальний процесуальний кодекс України, ч. 2 ст 52; ● | Ст. 62 |
| 4 | Представництво | <ul style="list-style-type: none"> • Чи має представник повноваження на ведення справи у суді? - Кримінальний процесуальний кодекс України, п. 2 ч.1 ст.581; ● | Ст. 63 |
| 5 | Перекладач | <ul style="list-style-type: none"> • Чи розуміє особа мову, якою здійснюється судочинство та чи забезпечено її послугами перекладача у випадку необхідності? - Кримінальний процесуальний кодекс України, ст. 68, ч.2 ст. 581; ● | Ст. 63 |

| | | | |
|---|----------------------------|---|--------|
| 6 | Конфіденційність | <ul style="list-style-type: none"> • Чи забезпечено судом дотримання принципу конфіденційності? <p>- Кримінальний процесуальний кодекс України, ст. 556; ●</p> | Ст. 65 |
| 7 | Законність затримання осіб | <ul style="list-style-type: none"> • Чи ретельно центральні органи України щодо видачі особи (екстрадиції) проводять екстрадиційну перевірку, та чи є підстави для припинення тимчасового арешту або запобіжного заходу? <p>- Кримінальний процесуальний кодекс України, абз. 9 ч. 1 ст. 541, абз. 10 ч. 1 ст. 541, ч.4 ст.574, ст. 580, ч. 2, 3, 6 ст. 582, ч. 1, 2 ст. 583 п. 2 ч. 7 ст. 584, ст. 586; ●</p> <ul style="list-style-type: none"> • Чи є підстави для обрання запобіжного заходу, не пов'язаного із триманням під вартою? <p>- Кримінальний процесуальний кодекс України, ст. 585; ●</p> <ul style="list-style-type: none"> • Чи мала особа можливість оскаржити рішення щодо тримання під вартою? <p>- Кримінальний процесуальний кодекс України, абз. 6 ч. 1 ст. 581; ●</p> | Ст. 65 |

III. Оцінка ризику в справах щодо примусового видворення та екстрадиції (видачі)

| | | | |
|---|--|--|--------|
| 1 | Заборона примусового повернення, примусового видворення та видачі біженців | <ul style="list-style-type: none"> • Чи є серйозні підстави вважати, що особа може зіткнутися з «серйозною загрозою» переслідування або поводження, забороненого ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у випадку видворення чи видачі (екстрадиції)? <ul style="list-style-type: none"> • Стандарт доказування <p>- Кодекс адміністративного судочинства України, ст. 71; ●</p> <p>- Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України №1 від 25.06.2009 р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні», п. 9; ■</p> | Ст. 70 |
|---|--|--|--------|

- Рішення ЄСПЛ у справі «Сааді проти Італії» (Saadi v. Italy), заява № 37201/06, п. 129; ●

- Рішення ЄСПЛ у справі «Салах Шеех проти Нідерландів» (Salah Sheekh v. Netherlands), заява № 1948/04, п. 148; ●

- Рішення ЄСПЛ у справі «Р.Ц. проти Швеції» (R.C. v. Sweden), заява № 41827/07, п. 50; ●

- **Ретельність оцінки ризику; розгляд інформації про країну походження**

- Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», ст. 17; ●

- Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України №11 від 25.06.2009 р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні», абз. 15 п. 26, п. 31; ■

- Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 2.4; ■

- Рішення ЄСПЛ у справі «Чахал проти Великої Британії» (Chahal v. UK), заява № 22414/93, п. 96; ●

- Рішення ЄСПЛ у справі «Сааді проти Італії» (Saadi v. Italy), заява № 37201/06, п. 128; ●

- Рішення ЄСПЛ у справі «Гарабаєв проти Росії» (Garabayev v. Russia), заява № 38411/02, п. 79; ●

- **Визначення забороненого поведіння**

- Конвенція про статус біженців 1951 р., ст. 1(A); ●

- Конвенція проти катувань, ст. 3; ●

- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, ст. 2, 3; ●

- Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», ч. 1 ст. 31; ●

- Наказ МВС, АДПСУ, СБУ № 353/271/150 від 23.04.2012 р. «Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства», абз. 1 п. 1.9. Інструкції; ●

| | | | |
|---|------------------|--|--------|
| | | <p>- Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України №11 від 25.06.2009 р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні», абз. 7 п. 26, п. 30; ■</p> <p>- Рішення ЄСПЛ у справі «Сааді проти Італії» (Saadi v. Italy), заява № 37201/06, п. 130; ●</p> <ul style="list-style-type: none"> • Захист біженців та шукачів міжнародного захисту <p>- Конвенція про статус біженців 1951 р., ст. 33 (1); ●</p> <p>- Кримінальний процесуальний кодекс України, п.5 ч.2 ст.557, ч.2, 3 ст. 589, ч.4 ст. 590; ●</p> <p>- Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», ст. ст. 3, 31; ●</p> <p>- Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», ч. 8 ст. 26, ч. 2, 3 ст. 27, ч. 2 ст. 28, ч. 8 ст. 30, ч.1 ст. 31; ●</p> <p>- Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України №11 від 25.06.2009 р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні», абз. 5 п. 2, абз. 6 п. 26; ■</p> <p>- Ухвала ВАСУ К/9991/84234/11 від 13.01.13 р. ■</p> | |
| 2 | Особливі потреби | <ul style="list-style-type: none"> • Чи має особа особливі потреби, які перешкоджають примусовому видворенню або екстрадиції (видачі)? • Тяжко хворі особи <p>- Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 16; ■</p> <p>- Рішення ЄСПЛ у справі «Д проти Великобританії» (D v. UK), заява № 146/1996/767/964, п. 51-54; ●</p> | Ст. 85 |

| | | | |
|---|--|--|--------|
| | | <ul style="list-style-type: none"> • Діти без супроводу - Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», ч. 8 ст. 26; ● - Наказ МВС, АДПСУ, СБУ № 353/271/150 від 23.04.2012 р. «Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства», ч. 2 п. 1.9. Інструкції; ● - Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України №11 від 25.06.2009 р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні», абз. 3, 16 п. 26; ■ - Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, №2.5; ■ - (факультативне застосування компаративістського підходу, акт не має юридично обов'язкової сили і прямого застосування в Україні) Директива Європарламенту та Ради про загальні стандарти та процедури держав-членів для повернення громадян третіх країн за їх незаконного перебування (16 грудня 2008 року), ст. 10; ■ • Жертви торгівлі людьми - Конвенція Ради Європи про торгівлю людьми, ст. 16.2; ● - Закон України «Про протидію торгівлі людьми», ч. 4 ст. 15; ● - Рішення ЄСПЛ у справі «Ранцев проти Кіпра та Росії» (Rantsev v. Cyprus and Russia), заява № 25965/04, п. 286; ● • Особа без громадянства Конвенція про статус апатридів 1954 р, ст. 31. ● | |
| 3 | <p>Заборона колективної висилки</p> | <ul style="list-style-type: none"> • Чи не порушує рішення про примусове видворення чи видачу принцип заборони колективної висилки ? - Протокол № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї, ст. 4; ● | Ст. 90 |

| | | | |
|---|--|--|--------|
| | | <p>- Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», ч. 2 ст. 31; ●</p> <p>- Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України №11 від 25.06.2009 р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні», абз. 8 п. 26; ■</p> <p>- Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 3; ■</p> <p>- Рішення ЄСПЛ у справі «Чонка проти Бельгії» (Conka v. Belgium) заява № 51564/99, п. 59. ●</p> | |
| 4 | Розгляд дипломатичних заповідей | <ul style="list-style-type: none"> • Чи слід суду брати до уваги дипломатичні заповідей? <p>- Рішення ЄСПЛ у справі «Исмоилов проти Росії» (Ismoilov v. Russia), заява № 2947/09, п. 127. ●</p> | Ст. 92 |
| 5 | Висилка до третьої країни | <ul style="list-style-type: none"> • Якщо особу буде примусово видворено до третьої країни, чи суд вважає, що особа зможе отримати доступ до цієї країни та зможе отримати там захист від поводження, яке суперечить ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод? • Мігранти в русі <p>- Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 2.6; ■</p> <ul style="list-style-type: none"> • Опосередковане примусове повернення <p>- Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 2.2 – 2.4; ■</p> <p>- Рішення ЄСПЛ у справі «Т.И. проти Великобританії» (TI v. UK), заява № 43844/98; ●</p> | Ст. 92 |

| | | | |
|---|--|--|--------|
| 6 | Ефективні засоби захисту проти висилки | <ul style="list-style-type: none"> • Чи переконався суд у можливості використання особою ефективних засобів захисту для оскарження рішення про висилку? <ul style="list-style-type: none"> • Один з примірників рішення видається безпосередньо особі <p>- Кримінальний процесуальний Кодекс України, ч.3 ст.590; ●</p> <p>- Наказ МВС, АДПСУ, СБУ № 353/271/150 від 23.04.2012 р. «Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства», абз. 1, 6 п. 2.1. Інструкції; ●</p> <ul style="list-style-type: none"> • Причини ґрунтуються на фактах та нормах права <p>- Наказ МВС, АДПСУ, СБУ № 353/271/150 від 23.04.2012 р. «Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства», п. 1.8. Інструкції; ●</p> <p>- Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 4; ■</p> <p>- Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 5; ■</p> <p>- (факультативне застосування компаративістського підходу, акт не має юридично обов'язкової сили і прямого застосування в Україні) Директива Європарламенту та Ради про загальні стандарти та процедури держав-членів для повернення громадян третіх країн за їх незаконного перебування (16 грудня 2008 року), ст. 12.1, 13; ■</p> | Ст. 93 |
| 7 | Приватне та сімейне життя | <ul style="list-style-type: none"> • Чи має особа приватне та сімейне життя в Україні? Якщо так, чи є висилка особи законною та необхідною в демократичному суспільстві? <ul style="list-style-type: none"> • Сімейне життя <p>- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, ст. 8, ●</p> <p>- Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», ст. 4; ●</p> | Ст. 97 |

- Рішення ЄСПЛ у справі «Прітті проти Великобританії» (Pretty v. UK), заява № 2346/02, п. 61; ●

- Рішення ЄСПЛ у справі «Нунез проти Норвегії» (Nunez v. Norway), заява № 55597/09; ●

- (факультативне застосування компаративістського підходу, акт не має юридично обов'язкової сили і прямого застосування в Україні) Директива Європарламенту та Ради про загальні стандарти та процедури держав-членів для повернення громадян третіх країн за їх незаконного перебування (16 грудня 2008 року), ст. 5; ■

- **Приватне життя**

- Рішення ЄСПЛ у справі «Омоджуді проти Великобританії» (Omojudi v. UK), заява № 1820/08, п. 37; ●

| | | |
|--|----------------|--|
| | | |
| | | |
| | ДОДАТОК | |
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |

І. ПРОЦЕДУРНІ ПИТАННЯ У СПРАВАХ ЩОДО ДОБРОВІЛЬНОГО ПОВЕРНЕННЯ, ПРИМУСОВОГО ПОВЕРНЕННЯ, ТА ПРИМУСОВОГО ВИДВОРЕННЯ

1. ЮРИСДИКЦІЙНЕ РОЗМЕЖУВАННЯ

Чи має суд юрисдикцію розглядати справу?

- **Стаття 4 Кодексу адміністративного судочинства України ●**

<...>

Стаття 4. Правосуддя в адміністративних справах

1. Правосуддя в адміністративних справах здійснюється адміністративними судами.
2. Юрисдикція адміністративних судів поширюється на всі публічно-правові спори, крім спорів, для яких законом встановлений інший порядок судового вирішення.

<...>

- **Частина перша статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України ●**

<...>

Стаття 17. Юрисдикція адміністративних судів щодо вирішення адміністративних справ

1. Юрисдикція адміністративних судів поширюється на правовідносини, що виникають у зв'язку з здійсненням суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій, а також у зв'язку з публічним формуванням суб'єкта владних повноважень шляхом виборів або референдуму.

<...>

- **Пункт 1 частини другої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України ●**

<...>

2. Юрисдикція адміністративних судів поширюється на публічно-правові спори, зокрема:
 - 1) спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності.

<...>

- **Абзац третій, четвертий пункту 2 постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні» від 25.06.2009 № 1 ■**

<...>

Оскільки у справах щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового захисту, а також у справах щодо добровільного повернення, примусового повернення, примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та щодо їх перебування в Україні оскаржуються рішення, дії чи бездіяльність перерахованих суб'єктів владних повноважень під час здійснення цих повноважень, то виходячи із суб'єктного складу та предметності спору ці справи відповідно до пункту 1 частини другої статті 17 КАС України належать до справ адміністративної юрисдикції.

Судам слід ураховувати, що до спорів адміністративної юрисдикції у вказаній категорії справ належать також спори за адміністративним позовом суб'єкта владних повноважень. Зокрема, відповідно до пункту 3 частини четвертої статті 50 КАС України та частини першої статті 30 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції, органи охорони державного кордону (стосовно іноземців та осіб без громадянства, які затримані ними у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України), органи Служби безпеки України можуть звернутися до адміністративного суду з позовом про примусове видворення з України іноземця або особи без громадянства.

<...>

2. ПІДСУДНІСТЬ СПРАВ

Чи підсудна справа адміністративному суду?

- **Пункт 6 частини першої статті 18 Кодексу адміністративного судочинства України ●**

<...>

Стаття 18. Предметна підсудність адміністративних справ

1. Місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні:

- б) адміністративні справи щодо примусового повернення в країну походження або третю країну та примусового видворення іноземців та осіб без громадянства за межі території України.

<...>

- **Статті 19, 20 Кодексу адміністративного судочинства України**

<...>

Стаття 19. Територіальна підсудність адміністративних справ

1. Адміністративні справи вирішуються адміністративним судом за місцезнаходженням відповідача, крім випадків, передбачених цим Кодексом.

2. Адміністративні справи з приводу оскарження правових актів індивідуальної дії, а також дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, які прийняті (вчинені, допущені) стосовно конкретної фізичної чи юридичної особи (їх об'єднань), вирішуються за вибором позивача адміністративним судом за зареєстрованим у встановленому законом порядку місцем проживання (перебування, знаходження) цієї особи-позивача, або адміністративним судом за місцезнаходженням відповідача, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Якщо така особа не має місця проживання (перебування, знаходження) в Україні, тоді справу вирішує адміністративний суд за місцезнаходженням відповідача.

3. Адміністративні справи з приводу оскарження нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, міністерства чи іншого центрального органу виконавчої влади, Національного банку України чи іншого суб'єкта владних повноважень, повноваження якого поширюються на всю територію України, крім випадків, передбачених цим Кодексом, адміністративні справи з приводу оскарження рішень Антимонопольного комітету України з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері державних закупівель, адміністративні справи, відповідачем у яких є закордонне дипломатичне чи консульське представництво України, його посадова чи службова особа, а також адміністративні справи про анулювання реєстраційного свідоцтва політичної партії, про заборону (примусовий розпуск, ліквідацію) політичної партії вирішуються окружним адміністративним судом, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ.

4. У разі невизначеності цим Кодексом територіальної підсудності адміністративної справи така справа розглядається місцевим адміністративним судом за вибором позивача.

<...>

Стаття 20. Інстанційна підсудність адміністративних справ

1. Місцеві адміністративні суди (місцеві загальні суди як адміністративні суди та окружні адміністративні суди), а також Вищий адміністративний суд України у випадках, встановлених цим Кодексом, вирішують адміністративні справи як суди першої інстанції.

2. Апеляційні адміністративні суди переглядають судові рішення місцевих адміністративних судів (місцевих загальних судів як адміністративних судів та окружних адміністративних судів), які знаходяться у межах їхньої територіальної юрисдикції, в апеляційному порядку як суди апеляційної інстанції.

3. Вищий адміністративний суд України переглядає судові рішення місцевих та апеляційних адміністративних судів у касаційному порядку як суд касаційної інстанції. У випадку, визначеному частиною шостою статті 177 цього Кодексу, Вищий адміністративний суд України переглядає в апеляційному порядку як суд апеляційної інстанції судові рішення Київського апеляційного адміністративного суду.

4. Верховний Суд України у випадках, установлених цим Кодексом, переглядає судові рішення адміністративних судів після їх перегляду в касаційному порядку.

<...>

- ***Абзаци перший-четвертий пункту 3 постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні» від 25.06.2009 № 1*** ■

<...>

Виходячи з положень частин першої, другої та третьої статті 18 КАС України предметна підсудність адміністративних справ визначається залежно від того, який суб'єкт владних повноважень є стороною у справі.

Оскільки у спорах щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового захисту, примусового повернення або примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорах, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні, стороною у справі є орган виконавчої влади та інші державні органи, то відповідно до частини 2 статті 18 КАС України такі спори підсудні окружним адміністративним судам, крім спорів щодо оскарження цими особами рішень, дій та бездіяльності суб'єктів владних повноважень про притягнення їх до адміністративної відповідальності, які відповідно до пункту 2 частини 1 статті 18 КАС України підсудні місцевим загальним судам як адміністративним судам.

Водночас судам слід ураховувати, що відповідачами в таких справах можуть бути посадові чи службові особи місцевих органів виконавчої влади з приводу оскарження їхніх дій або бездіяльності. У таких випадках справи розглядаються і вирішуються місцевим загальним судом як адміністративним судом або окружним адміністративним судом за вибором позивача (частина 3 статті 18 КАС України).

Адміністративні справи щодо примусового повернення в країну походження або третю країну та примусового видворення іноземців та осіб без громадянства за межі території України предметно підсудні місцевим загальним судам як адміністративним судам (пункт 6 частини 1 статті 18 КАС України). За таких приписів судам необхідно враховувати, що адміністративні справи, перераховані в частині 1 статті 183-5 КАС України, територіально підсудні також місцевим загальним судам як адміністративним судам за місцезнаходженням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції, органу охорони державного кордону чи Служби безпеки України або за місцезнаходженням пункту тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України.

<...>

3. ПРОЦЕСУАЛЬНА ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ

Чи здатний заявник брати участь у процедурі?

- **Частина 1, 6 статті 6 Кодексу адміністративного судочинства України ●**

<...>

Стаття 6. Право на судовий захист

1. Кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або інтереси.

<...>

6. Іноземці, особи без громадянства та іноземні юридичні особи користуються в Україні таким самим правом на судовий захист, що і громадяни та юридичні особи України.

<...>

- **Стаття 48 Кодексу адміністративного судочинства України ●**

<...>

Стаття 48. Адміністративна процесуальна правосуб'єктність

1. Здатність мати процесуальні права та обов'язки в адміністративному судочинстві (адміністративна процесуальна правоздатність) визнається за громадянами України, іноземцями, особами без громадянства, органами державної влади, іншими державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, їхніми посадовими і службовими особами, підприємствами, установами, організаціями (юридичними особами).

2. Здатність особисто здійснювати свої адміністративні процесуальні права та обов'язки, у тому числі доручати ведення справи представникові (адміністративна процесуальна дієздатність), належить фізичним особам, які досягли повноліття і не визнані судом недієздатними, а також фізичним особам до досягнення цього віку у спорах з приводу публічно-правових відносин, у яких вони відповідно до законодавства можуть самостійно брати участь.

3. Здатність особисто здійснювати свої адміністративні процесуальні права та обов'язки, у тому числі доручати ведення справи представникові (адміністративна процесуальна дієздатність), належить органам державної влади, іншим державним органам, органам влади Автономної Республіки Крим, органам місцевого самоврядування, їхнім посадовим і службовим особам, підприємствам, установам, організаціям (юридичним особам).

<...>

- **Абзаци перший-четвертий, шостий пункту 5 постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, приму-**

сового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні», від 25.06.2009 № 1 ■

<...>

5. Конституційною гарантією є право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

За правилами частини 6 статті 6 КАС України іноземці та особи без громадянства користуються в Україні таким самим правом на судовий захист в адміністративних справах, що і громадяни України. Це відповідає засадам правового статусу іноземців та осіб без громадянства, встановленим Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», відповідно до статті 3 якого іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками установленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають під юрисдикцією України, незалежно від законності їх перебування, мають право на визнання їх правосуб'єктності та основних прав і свобод людини.

Іноземці та особи без громадянства є рівними перед законом незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної належності, статі, мови, ставлення до релігії, роду і характеру занять.

Таким чином, позивачами в адміністративних справах щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового захисту, особи, яка постраждала від торгівлі людьми, а також у справах щодо добровільного повернення, примусового повернення іноземця чи особи без громадянства з України та їх перебування в Україні можуть бути іноземець та особа без громадянства, незалежно від законності їх прибуття та перебування на території України.

Позивачами в таких справах можуть бути й інші особи, права яких порушуються рішеннями, діями чи бездіяльністю вищезазначених суб'єктів владних повноважень. Так, наприклад, позивачами у справах щодо оскарження рішень про примусове повернення може бути чоловік (дружина) особи, щодо якої прийнято рішення про повернення.

<...>

- ***Пункт 6 постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні» від 25.06.2009 № 1 ■***

<...>

6. Відповідачами в таких справах є суб'єкти владних повноважень, перераховані в пункті 2 цієї постанови.

Згідно з положеннями пунктів 3, 5 частини 4 статті 50 КАС України іноземці чи особи без громадянства можуть бути відповідачами в адміністративних справах про примусове видворення іноземця чи особи без громадянства з України, позивачем у яких є суб'єкт владних повноважень, на виконання повноважень якого подано позовну заяву.

<...>

- **Абзаци другий-четвертий пункту 8 Постанови Пленуму ВАСУ р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні» від 25.06.2009 № 1** ■

<...>

Адміністративна процесуальна правоздатність та дієздатність іноземця та особи без громадянства в Україні визначається частинами 1 та 2 статті 48 КАС України.

Для визначення процесуальної дієздатності іноземця чи особи без громадянства в разі необхідності суди можуть призначити експертизу щодо встановлення віку.

Під час перевірки висновків експерта (експертизи) щодо встановлення віку іноземця чи особи без громадянства судам слід мати на увазі, що оцінка віку повинна включати фізичні, соціальні, етнічні, культуральні та інші фактори, пов'язані з розвитком особи. Оцінка (встановлення) віку може допускати значний ступінь помилки, тому під час встановлення віку сумніви в експертному висновку повинні трактуватися на користь підекспертного.

<...>

- **Пункт 12 постанови Пленуму ВАСУ р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні» від 25.06.2009 № 1** ■

<...>

12. При відкритті провадження у справах щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового захисту, видворення іноземця чи особи без громадянства з України та справах, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні, необхідно перевірити наявність адміністративної процесуальної дієздатності особи, якою подано позовну заяву, повноваження представника (якщо позовну заяву подано представником); підсудність позовної заяви даному адміністративному суду, а також відсутність такого, що набуло законної сили, рішення, ухваленого у справі між тими ж сторонами, з того ж предмета та з тих самих підстав. Довіреності або інші документи, які підтверджують повноваження представника і були посвідчені в інших державах, повинні бути легалізовані в установленому законодавством порядку, якщо інше не встановлено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (пункт 10 Постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України від 06.03.2008

№ 2 «Про практику застосування адміністративними судами окремих положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду адміністративних справ»). У разі неможливості на цій стадії перевірити вказані передумови суд може перевірити їх у попередньому судовому засіданні або навіть при розгляді адміністративної справи в судовому засіданні. Відповідно до частини 3 статті 110 КАС України за обґрунтованим клопотанням позивача суддя вживає заходи щодо *невідкладного розгляду справи*.

<...>

4. СТРОК ОСКАРЖЕННЯ

Чи дотримано особою строки звернення до суду щодо оскарження рішення?

- **Частина 1, 2 статті 99 Кодексу адміністративного судочинства України** ●

<...>

Стаття 99. Строк звернення до адміністративного суду

1. Адміністративний позов може бути подано в межах строку звернення до адміністративного суду, встановленого цим Кодексом або іншими законами.
2. Для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

Для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня виникнення підстав, що дають суб'єкту владних повноважень право на пред'явлення передбачених законом вимог. Для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень щодо справ, зазначених у пункті 5 частини 1 статті 183² цього Кодексу, встановлюється 15-денний строк, який обчислюється з дня виявлення суб'єктом владних повноважень підстав для звернення до адміністративного суду. Цим Кодексом та іншими законами можуть також встановлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень.

<...>

- **Абзац четвертий пункту 26 постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні» від 25.06.2009 № 1** ■

<...>

Рішення про примусове повернення можуть бути оскаржені до суду в порядку адміністративного судочинства.

<...>

Якщо строк було пропущено, чи є підстави для визнання причин пропуску строку поважними?

- **Частина 1 статті 100 Кодексу адміністративного судочинства України** ●

<...>

Стаття 100. Наслідки пропущення строків звернення до адміністративного суду

1. Адміністративний позов, поданий після закінчення строків, установлених законом, залишається без розгляду, якщо суд на підставі позовної заяви та доданих до неї матеріалів не знайде підстав для визнання причин пропуску строку звернення до адміністративного суду поважними, про що постановляється ухвала.

<...>

5. УЧАСТЬ ОСОБИ В СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ

Чи була особа присутня під час судового засідання?

- **Частина 3 статті 183-5 Кодексу адміністративного судочинства України** ●

<...>

3. Адміністративні справи, передбачені частиною 1 цієї статті, розглядаються судом за обов'язкової участі сторін.

<...>

- **Абзац 2 пункту 2.5 наказу МВС, АДПСУ, СБУ «Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства»** ●

<...>

Рішення про примусове видворення виносить адміністративний суд у присутності затриманого.

<...>

- **Абзац чотирнадцятий пункту 26 постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні» від 25.06.2009 №11** ■

<...>

Вищезгадані адміністративні справи, розглядаються судом за обов'язкової участі сторін.

<...>

6. ВСТАНОВЛЕННЯ ОСОБИ

Чи було встановлено особою, яка клопотала про примусове видворення особу іноземця та країну, до якої його буде вислано?

ВСТАНОВЛЕННЯ ОСОБИ

- **Абзаци шостий-десятий пункту 3 постанови Пленуму ВАСУ р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні» від 25.06.2009 № 1** ■

<...>

Відповідно до статті 1 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» документами, що засвідчують законність перебування іноземця, особи без громадянства на території України, можуть бути посвідчення біженця, посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту, посвідчення особи, якій надано тимчасовий захист та довідка про звернення за захистом в Україні. Потрібно враховувати, що після прийняття рішення про: 1) відмову у прийнятті заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту; 2) відмову в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту; 3) відмову у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту; 4) про втрату або позбавлення статусу біженця та додаткового захисту; 5) скасування рішення про визнання особи біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, частиною 1 статті 12 Закону «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» передбачається право особи на оскарження такого рішення до суду у строки, встановлені цим Законом.

Відповідно до статті 5 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» документами, що засвідчують законність перебування іноземця, особи без громадянства на території України, можуть бути посвідка на постійне проживання та посвідка на тимчасове проживання.

Відповідно до статей 14 та 16 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» документами, що засвідчують законність перебування іноземця або особи без громадянства на території України, також є довідка, що підтверджує факт звернення за встановленням статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, та довідка про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми.

Відсутність документального підтвердження місця проживання таких осіб не є підставою для залишення без руху позовної заяви (стаття 106 КАС України) та підставою для повернення позовної заяви за непідсудністю (пункт 6 частина 3 статті 108 КАС України). Якщо після відкриття провадження у справі з'ясується, що особа не проживає у вказаному нею місці, суд вирішує питання про передачу справи за підсудністю відповідно до статті 22 КАС України.

Справи за позовом суб'єкта владних повноважень за правилами частини 1 статті 19 КАС України територіально підсудні судам за місцем проживання (перебування) відповідача, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Однак судам необхідно враховувати, що до окружного адміністративного суду за місцезнаходженням відповідного органу подаються позовні заяви іноземців та осіб без громадянства щодо оскарження рішень про їх примусове повернення, а також позовні заяви (центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції), органів охорони державного кордону або органів Служби безпеки України про примусове видворення іноземців та осіб без громадянства.

<...>

- **Стаття 6 (2) – (4) Директива Європейського Парламенту та Ради «Про встановлення стандартів прийому осіб, що звертаються із клопотанням про міжнародний захист» 2013/33/EU від 26 червня 2013 р. (зі змінами) ■**

<...>

Стаття 6. Документація

2. Держави-члени можуть виключити застосування цієї статті, якщо заявник утримується під вартою, а також протягом періоду розгляду клопотання про надання міжнародного захисту, поданого на кордоні або в контексті процедури прийняття рішення про право заявника в'їхати на територію держави-члена. В окремих випадках під час розгляду клопотання про надання міжнародного захисту держави-члени можуть видавати заявникам інші посвідчення, еквівалентні документу, зазначеному в п. 1.

3. Документ, зазначений в п. 1, не повинен посвідчувати особу заявника.

4. Держави-члени вживають необхідних заходів для видачі заявникам документа, зазначеного в п. 1, який повинен бути дійсний протягом строку, на протязі якого їм дозволено перебувати на території відповідної держави-члена

<...>

Інформація про країну походження/місце постійного проживання

- **Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 2(2) ■**

<...>

Рішення щодо примусового повернення з країни повинно бути ухвалене тільки після того, як органи державної влади приймаючої країни розглянувши всю необхідну інформацію, яка їм

доступна, дійдуть висновку, що втручання в права біженців на повагу до сім'ї та/або приватного життя, зокрема, є пропорційним та відповідно до закону.

<...>

ПРАВА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА

- **Статті 1.1, 12.1, 25 Конвенції про статус апатридів 1954 р. ●**

<...>

Стаття 1. Визначення терміну «Апатрид»

1. Для цілей цієї Конвенції термін «apatрид» означає особу, яка не розглядається як громадянин будь-якою Державою згідно з її законом.

<...>

Стаття 12. Особистий статус

1. Особистий статус апатрида визначається законами країни його доміцилія або, якщо в нього такого немає, - законами країни його проживання.

<...>

Стаття 25. Адміністративна допомога

1. Коли для користування правом апатриду зазвичай потрібна допомога органів влади іноземної держави, до яких ці апатриди не можуть звертатися, Договірна Держава, на території якої проживає апатрид, вживає заходів для того, щоб така допомога була надана йому її власними органами влади.

2. Орган чи органи влади, зазначені в частині 1, видають, або під власним наглядом забезпечують видачу апатридам документів або посвідчень, які зазвичай видаються іноземцям органами влади або за посередництва органів влади держав, громадянами яких вони є.

3. Видані в цьому порядку документи або посвідчення замінюють офіційні документи, що видаються іноземцям органами влади або за посередництва органів влади держав, громадянами яких вони є, і визнаються дійсними, доки не доведено, що вони недійсні.

4. За винятком випадків особливих пільг, що надаються малозабезпеченим особам, за зазначені в цій статті послуги може стягуватися плата, яка проте, є помірною і відповідає тій, яка стягується з громадян за аналогічні послуги.

5. Положення цієї статті не завдають шкоди положенням статей 27 і 28.

<...>

7. ПРЕДСТАВНИЦТВО

Чи має представник повноваження на ведення справи у суді?

- **Стаття 3, пункт 8 частини 1 статті 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» ●**

<...>

Стаття 3. Право на безоплатну правову допомогу

1. Право на безоплатну правову допомогу - гарантована Конституцією України можливість громадянина України, іноземця, особи без громадянства, у тому числі біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту, отримати в повному обсязі безоплатну первинну правову допомогу, а також можливість певної категорії осіб отримати безоплатну вторинну правову допомогу у випадках, передбачених цим Законом.

<...>

Стаття 14. Суб'єкти права на безоплатну вторинну правову допомогу

1. Право на безоплатну вторинну правову допомогу згідно з цим Законом та іншими законами України мають такі категорії осіб:

8) особи, на яких поширюється дія Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», - на всі види правових послуг, передбачені частиною 2 статті 13 цього Закону, до моменту прийняття рішення про надання статусу біженця та у разі, якщо особа оскаржує рішення щодо статусу біженця.

<...>

- **Пункти 2, 8 Постанови Кабінету міністрів України «Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання осіб» від 28.12. 2011 №1363 ●**

<...>

2. Негайно після фактичного затримання особи уповноважена службова особа суб'єкта подання інформації, яка здійснила затримання, повідомляє за допомогою телефонного, факсимільного зв'язку, електронної пошти або через комплексну інформаційно-аналітичну систему забезпечення надання безоплатної правової допомоги (далі - система) відповідному центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги (далі - центр з надання допомоги) з урахуванням вимог частини 5 статті 5 Закону України «Про міліцію» та статті 19 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» такі відомості:

- прізвище, ім'я, по батькові та дата народження затриманої особи (якщо вони відомі);
- час та підстави затримання особи;
- точна адреса місця для конфіденційного побачення адвоката із затриманою особою;
- найменування суб'єкта подання інформації, його поштова адреса, номери телефону та адреса електронної пошти;
- прізвище, ім'я, по батькові та посада особи, що передала повідомлення.

Службова особа суб'єкта подання інформації, відповідальна за перебування затриманих, зобов'язана перевірити дотримання вимог цього Порядку та у разі нездійснення повідомлення про затримання - здійснити його самостійно.

8. Призначений центром з надання допомоги адвокат повинен прибути протягом години з моменту видання йому доручення, а у виняткових випадках - не пізніше ніж протягом шести годин з моменту видання йому доручення до затриманої особи для надання безоплатної вторинної правової допомоги.

У разі коли призначений адвокат на підставах, визначених законом, або з інших незалежних від нього причин не може надати безоплатну вторинну правову допомогу, він негайно повідомляє про це центру з надання допомоги, який протягом однієї години з моменту надходження повідомлення призначає іншого адвоката.

Якщо призначений центром з надання допомоги адвокат не прибув у встановлений цим Порядком строк за зазначеною адресою місця для конфіденційного побачення із затриманою особою, суб'єкт подання інформації негайно повідомляє про це зазначеному центру відповідно до пункту 2 цього Порядку.

<...>

- ***Частина 1, 2 пункту 1.10 Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства, затвердженої наказом МВС, АДПСУ, СБУ*** ●

<...>

1.10. Іноземець має право негайно повідомити про рішення щодо його примусового повернення чи примусового видворення фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, а також офіційного дипломатичного представника своєї країни чи іншу особу (на свій розсуд).

За бажанням іноземця, фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги, офіційного дипломатичного представника тощо їх побачення проводиться в окремому приміщенні для побачень територіальних органів, територіальних підрозділів ДМС, органів охорони державного кордону та органів СБУ.

<...>

8. ПЕРЕКЛАДАЧ

Чи розуміє особа мову, якою здійснюється судочинство та чи забезпечено її послугами перекладача у випадку необхідності?

- ***Статті 62, 68 Кодексу адміністративного судочинства України*** ●

<...>

Стаття 62. Особи, які є іншими учасниками адміністративного процесу

1. Учасниками адміністративного процесу, крім осіб, які беруть участь у справі, є секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, спеціаліст, перекладач.

<...>

Стаття 68. Перекладач

1. Перекладачем є особа, яка вільно володіє мовою, якою здійснюється адміністративне судочинство, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного або письмового перекладу з однієї мови на іншу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухоніми.

2. Перекладач допускається ухвалою суду за клопотанням особи, яка бере участь у справі, або призначається з ініціативи суду. Суд забезпечує особі перекладача, якщо дійде висновку, що особа внаслідок неспроможності оплатити послуги перекладача буде позбавлена судового захисту.

3. Перекладач має право відмовитися від участі в адміністративному судочинстві, якщо він не володіє мовою в обсязі, необхідному для перекладу, право задавати питання з метою уточнення перекладу, а також право на оплату виконаної роботи та на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду.

4. Перекладач зобов'язаний з'являтися за викликом до суду, здійснювати повний і правильний переклад, своїм підписом посвідчувати правильність перекладу в процесуальних документах, що вручаються особам, які беруть участь у справі, в перекладі мовою, якою вони володіють.

5. За завідомо неправильний переклад або за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків перекладач несе кримінальну відповідальність.

<...>

- **Частини 4, 6 статті 14 Закону України «Про засади державної мовної політики»** ●

<...>

Стаття 14. Мова судочинства

4. Особам, що беруть участь у розгляді справи в суді, забезпечується право вчиняти усні процесуальні дії (робити заяви, давати показання і пояснення, заявляти клопотання і скарги, ставити запитання тощо) рідною мовою або іншою мовою, якою вони володіють, користуючись послугами перекладача у встановленому процесуальним законодавством порядку. У межах території, на якій поширена регіональна мова (мови), що відповідає умовам частини третьої статті 8 цього Закону, послуги перекладача з регіональної мови або мови меншини (мов), у разі їх необхідності, надаються без додаткових для цих осіб витрат.

6. Слідчі і судові документи відповідно до встановленого процесуальним законодавством порядку вручаються особам, які беруть участь у справі (обвинуваченому у кримінальній справі), державною мовою, або в перекладі їх рідною мовою або іншою мовою, якою вони володіють.
<...>

- **Абзац 1 пункту 2.5., 2.6 наказу МВС, АДПСУ, СБУ «Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства» ●**

<...>

2.5 Рішення про примусове повернення за межі України оголошується іноземцю в присутності перекладача та законного представника (на вимогу затриманого) під підпис та обліковується посадовою особою територіального органу, територіального підрозділу ДМС, органу охорони державного кордону та органу СБУ, яка уповноважена складати документи для примусового повернення, у Журналі обліку прийнятих рішень про примусове повернення та видворення з України іноземців та осіб без громадянства (додаток 6).

2.6 У разі відмови іноземця від підпису посадова особа робить запис про це в рішенні про примусове повернення, нижче ставляться підписи перекладача та законного представника (у разі їх наявності). У разі відсутності перекладача та законного представника такий запис робиться в присутності двох понятих.

<...>

- **Пункт 3.7 наказу МВС «Про затвердження Інструкції з оформлення посадовими особами Державної прикордонної служби України матеріалів справ про адміністративні правопорушення» від 18.09.2013 № 898 ●**

<...>

3.7. У разі коли особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, володіє тільки іноземною мовою, уповноважена посадова особа призначає перекладача, який зобов'язаний з'явитися і зробити повно й точно доручений йому переклад.

Перекладачем може бути особа, яка вільно володіє мовою, якою здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного або письмового перекладу з однієї мови на іншу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухонімими.

<...>

- **Пункти 11, 15, 16 постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні» від 25.06.2009 № 1 ■**

<...>

11. Згідно з частиною 4 статті 14 Закону України «Про засади державної мовної політики» від 03.07. 2012 № 5029-VI особі, що бере участь у розгляді справи в суді, забезпечується право вчиняти усні процесуальні дії (робити заяви, давати показання і пояснення, заявляти клопотання і скарги, ставити запитання тощо) рідною мовою або іншою мовою, якою вона володіє, користуючись послугами перекладача у встановленому процесуальним законодавством порядку. У межах території, на якій поширена регіональна мова (мови), що відповідає умовам частини 3 статті 8 цього Закону, послуги перекладача з регіональної мови або мови меншини (мов), у разі їх необхідності, надаються без додаткових для цих осіб витрат.

Виходячи з положень частини 1 статті 68 та частини 2 статті 125 КАС України, перекладачем є особа, яка вільно володіє мовою, якою здійснюється адміністративне судочинство, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного або письмового перекладу з однієї мови на іншу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухоніми. Така особа присягається сумлінно виконувати обов'язки перекладача, використовуючи всі свої професійні можливості, тобто такі можливості, які наявні у професійного перекладача.

Якщо іноземець чи особа без громадянства не володіє державною мовою і не спроможна оплатити послуги перекладача, то суди зобов'язані забезпечити такій особі перекладача.

Слід ураховувати, що за загальним правилом витрати, пов'язані із залученням перекладача, несе сторона, яка заявила клопотання про залучення перекладача (стаття 92 КАС України). Якщо залучення перекладача здійснюється за ініціативою суду або у разі звільнення сторони від оплати судових витрат, відповідні витрати компенсуються за рахунок Державного бюджету України відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 27.04.2006 № 590 «Про граничні розміри компенсації витрат, пов'язаних з розглядом цивільних та адміністративних справ, і порядок їх компенсації за рахунок держави».

Суди всіх інстанцій повинні неухильно виконувати вимоги щодо забезпечення перекладу, оскільки невиконання вищезазначених вимог процесуального законодавства є порушенням гарантованого Конституцією України права на судовий захист та підставою для скасування судового рішення.

Адміністративний позов до адміністративного суду подається у формі письмової позовної заяви, викладеної державною мовою або іншою мовою, з доданим перекладом державною мовою, правильність якого належним чином посвідчена.

При зверненні до суду та під час розгляду справи особа може користуватися, у тому числі подавати докази, недержавною мовою без перекладу, якщо ця мова є цілком зрозумілою для суду та усіх учасників адміністративного процесу. Якщо особа користується недержавною мовою, суд за наявності клопотання будь-якої з осіб, які беруть участь у справі, повинен зажадати перекладу державною мовою. Суд має право вимагати перекладу і з власної ініціативи.

У разі подання разом із позовною заявою чи іншим документом, викладеним недержавною мовою, перекладу державною мовою правильність цього перекладу повинна бути належним чином посвідчена.

<...>

15. У разі наявності всіх необхідних передумов, додержання вимог щодо форми позовної заяви суддя відкриває провадження у справі, постановивши відповідну ухвалу. Копія невідкладно надсилається особам, які беруть участь у справі, разом інформацією про їхні процесуальні права та обов'язки. Відповідачам надсилаються також копії позовної заяви та доданих до неї документів. Якщо відповідачами у справах є іноземці чи особи без громадянства, які не володіють українською мовою, то суд повинен надати їм такі документи мовою, якою вони володіють (частина 4 статті 68 та стаття 107 КАС України) або зажадати їх у суб'єкта владних повноважень, який є позивачем (частина 3 статті 106 КАС України).

16. Якщо у справі бере участь перекладач, судами застосовуються правила частини 1 статті 125 КАС України: головуєчий у судовому засіданні встановлює особу перекладача, роз'яснює перекладачеві його права та обов'язки, встановлені статтею 68 КАС України, і попереджає його під розписку про кримінальну відповідальність за завідомо неправильний переклад і за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків у суді та приводить його до присяги. Присяга проголошується усно, текст присяги підписується перекладачем та приєднується до справи.

Судам слід ураховувати, що в разі порушення ними вимог, установлених статтею 125 КАС України (нероз'яснення перекладачеві його прав і обов'язків, непопередження його про кримінальну відповідальність, неприведення до присяги), якщо перекладач допустив помилки у перекладі і ці помилки вплинули на реалізацію особами, які беруть участь у справі, їхніх прав та обов'язків чи призвели до неправильного встановлення обставин у справі, можуть мати наслідком скасування судового рішення за наслідками розгляду справи в суді вищої інстанції.

<...>

- ***Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Новак проти України» (Nowak v. Ukraine), заява № 60846/10, п. 64 ●***

<...>

64. Повертаючись до обставин даної справи, виявляється, що коли заявник запитав про причини свого арешту, йому повідомили, що він є «міжнародним злодієм». Це твердження навряд чи відповідає порядку можливого добровільного повернення, який був розроблений Україною та статті 32 Закону «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства». Крім того, заявник скаржився на те, що він не володів достатнім знанням мови, щоб зрозуміти документ, який був наданий йому на четвертий день його затримання і не було жодних зазначень про те, що до цієї дати він був повідомлений про затримання з метою примусового повернення.

<...>

9. КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ

Чи забезпечено судом дотримання принципу конфіденційності справ щодо статусу біженця?

- **Частина 3 статті 12 Кодексу адміністративного судочинства України** ●

<...>

Стаття 12. Гласність і відкритість адміністративного процесу

3. Розгляд справ в адміністративних судах проводиться відкрито. Суд ухвалою може оголосити судові засідання або його частину закритими з метою нерозголошення державної чи іншої таємниці, що охороняється законом, захисту особистого та сімейного життя людини, в інтересах малолітньої чи неповнолітньої особи, а також в інших випадках, установлених законом.

<

...

>

- **Абзаци сьомий-десятий пункту 9 Постанова Пленуму ВАСУ «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні» від 25.06.2009 № 1** ■

<...>

У разі витребування судом доказів слід ураховувати, що за положеннями частини 10 статті 7 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» держава, яка приймає та оцінює заяву про визнання біженцем, повинна утриматись від розкриття будь-якої інформації органам влади держави походження і навіть від інформування органів влади держави походження щодо факту подання вищезгаданої заяви громадянином цієї держави. Це правило підлягає застосуванню незалежно від того, чи вважають органи влади України країну походження «безпечною країною походження», чи вважають заяву про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, поданою з економічних міркувань. Також органи влади України не можуть вирішувати питання щодо ризиків розкриття конфіденційної інформації країни походження і доходити висновку, що це не призведе до порушення прав людини.

Для дотримання цього припису відповідно до частини 3 статті 12 КАС України за ініціативою суду або за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, суд ухвалою може оголосити судові засідання або його частину закритими. Перелік підстав для постановлення ухвали про розгляд справи у закритому судовому засіданні включає в себе нерозголошення державної чи іншої таємниці, що охороняється законом, захист особистого та сімейного життя людини, інтереси малолітньої чи неповнолітньої особи та інші випадки, встановлені законом.

Необхідно також зважати на те, що конфіденційність усіх аспектів справи щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту (включно з фактом подання заяви) повинна

зберігатись на всіх етапах процедури надання статусу біженця. Це також стосується конфіденційності інформації про осіб, визнаних біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, та осіб, які постраждали від торгівлі людьми.

У той же час розкриття певної конфіденційної інформації країні походження без згоди заявника може бути виправдано за обмежених, виключних обставин, наприклад таких, як боротьба з тероризмом.

<...>

10. ДОБРОВІЛЬНЕ ПОВЕРНЕННЯ

Чи мала особа розумну можливість реалізувати своє право на добровільне повернення?

- **Стаття 25 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» ●**

<...>

Стаття 25. Добровільне повернення іноземців та осіб без громадянства

1. Іноземці та особи без громадянства, які отримали повідомлення про відмову у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, що втратили або позбавлені статусу біженця або додаткового захисту і не використали права на оскарження таких рішень, а також особи, які отримали повідомлення про відхилення скарги про відмову в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, і не використали права на його оскарження до суду, особи, які отримали рішення суду про підтвердження рішення про відмову в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту в Україні, повинні добровільно повернутися в країну походження або третю країну в установлений строк, якщо вони не мають інших законних підстав для перебування в Україні, встановлених цим Законом.

2. Іноземці та особи без громадянства, які не мають законних підстав для перебування в Україні або які не можуть виконати обов'язок виїзду з України, не пізніше дня закінчення відповідного строку їх перебування у зв'язку з відсутністю коштів або втратою паспортного документа можуть добровільно повернутися в країну походження або третю країну, у тому числі за сприяння міжнародних організацій.

3. Рішення про добровільне повернення іноземців та осіб без громадянства, зазначених у частинах 1 і 2 цієї статті, приймається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції, за заявою іноземця та особи без громадянства про добровільне повернення.

Порядок провадження за заявами іноземців та осіб без громадянства про добровільне повернення визначається Кабінетом Міністрів України.

4. У разі прийняття рішення про добровільне повернення іноземцю та особі без громадянства, зазначеним у частинах 1 і 2 цієї статті, видається довідка про особу, яка добровільно повертається. Зазначена довідка є підставою для тимчасового перебування іноземця та особи без громадянства на території України на строк до завершення процедури добровільного повернення. У разі завершення процедури добровільного повернення така довідка вилучається або визнається недійсною.

5. Строк здійснення процедури добровільного повернення не повинен перевищувати 60 днів.

6. У разі прийняття рішення про добровільне повернення іноземця або особи без громадянства, які не досягли вісімнадцятирічного віку, має бути з'ясовано, що в разі добровільного повернення така особа повертається до одного з членів сім'ї або опікуна.

7. Під час здійснення процедури добровільного повернення іноземця та особи без громадянства центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції, співпрацює з міжнародними та громадськими організаціями, статутами яких передбачено сприяння у добровільному поверненні іноземців та осіб без громадянства.

<...>

- **Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 1** ■

<...>

Керівний принцип 1. Сприяння добровільному поверненню

Приймаюча держава повинна вживати заходів для сприяння добровільному поверненню, якому повинна надаватись перевага перед примусовим поверненням. Вона повинна регулярно оцінювати та покращувати, якщо це необхідно, програми, які вона виконує з цією метою.

<

...

>

- **Стаття 7 Директиви Європарламенту та Ради про загальні стандарти та процедури держав-членів для повернення громадян третіх країн за їх незаконного перебування (16 грудня 2008 року),** ■

<...>

Стаття 7. Добровільний від'їзд

1. Рішення про повернення передбачає належний термін для добровільного від'їзду тривалістю від семи до тридцяти днів, без шкоди виняткам, зазначеним у частинах 2 і 4. Держави-члени у своєму національному законодавстві можуть передбачити, що цей термін надається лише за клопотанням відповідного громадянина третьої країни. У такому разі держави-члени інформують відповідних громадян третіх країн про можливість подачі подібного клопотання.

Передбачений в частині 1 термін не виключає можливості для відповідних громадян третіх країн виїжджати до його закінчення.

2. Якщо необхідно, держави-члени продовжують термін для добровільного від'їзду на належний період часу з урахуванням особливих обставин конкретної справи, таких як тривалість перебування, наявність дітей, що навчаються в школі, та наявність інших сімейних й соціальних зв'язків.

3. Протягом терміну для добровільного від'їзду можуть накладатися певні обов'язки, покликані перешкодити ризику втечі, такі як обов'язки регулярно з'являтися до органів влади, вносити належну фінансову гарантію, надавати документи або залишатися в певному місці.

4. Якщо існує ризик втечі або якщо клопотання провидачу дозволу на законне перебування було відхилено як очевидно необґрунтоване або подане обманним шляхом, або якщо відповідна особа становить небезпеку для громадського порядку, громадської або національної безпеки, держави-члени можуть утриматися від надання терміну для добровільного від'їзду або можуть надавати термін менше семи днів.

<...>

11. ВИПРАВДАНІ ОБСТАВИНИ ЗАТРИМАННЯ

Чи є затримання особи необхідним для виконання рішення про примусове видворення, чи можуть бути використані менш обмежувальні заходи?

ВИРОГІДНІСТЬ ВИКОНАННЯ ЗАХОДІВ ПРИМУСОВОГО ВИДВОРЕННЯ У ВИПАДКУ НЕ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ

- **Частина 4 статті 30 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» ●**

<...>

4. Іноземці та особи без громадянства перебувають у пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України, протягом строку, необхідного для виконання рішення суду про примусове видворення, але не більш як дванадцять місяців.

<...>

- **Абзац 1 пункту 7 Типового положення про пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.2003 № 1110 ●**

<...>

7. Основними завданнями пункту тимчасового перебування є:

- 1) забезпечення утримання іноземців та осіб без громадянства до завершення процедури їх примусового видворення за межі України

<...>

- **Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 6** ■

<...>

Керівний принцип 6. Умови, за яких може бути видано наказ про затримання

1. Особа може бути позбавлена його / її волі, лише з метою забезпечення виконання наказу про висилку, якщо це у відповідності до процедури, передбаченої законом, і, якщо після ретельного вивчення необхідності позбавлення волі в кожному окремому випадку, органи влади держави перебування дійшли висновку, що дотримання наказу про висилку не може бути забезпечено так ефективно, вдаючись до заходів не пов'язаних з позбавленням волі, таких як система контролю, вимога регулярно звітувати до органів влади, застава або інші системи гарантій.

2. Затримана особа повинна бути негайно поінформована, мовою яку він / вона розуміє, щодо правових та фактичних підстав його / її затримання, а також щодо можливих засобів правового захисту; йому / їй повинна бути негайно надана можливість зв'язатися з адвокатом, лікарем, і людиною його / її власного вибору, аби повідомити цю людину про його / її ситуацію.

<...>

- **Настанови УВКБ ООН про затримання, № 4 (18)** ■

<...>

Принцип 4. Затримання не повинно бути безпідставним, і будь-яке рішення про затримання повинно ґрунтуватись на оцінці обставин в кожному конкретному випадку

18. Затримання в контексті порушення закону про міграцію не є забороненим міжнародним правом як таке, рівно як і право на свободу не є абсолютним.³⁵ Однак, міжнародне право передбачає певні гарантії від незаконного (див. Принцип 3), а також безпідставного затримання. «Безпідставність» слід тлумачити в широкому розумінні, включаючи не лише незаконність, але також недоречність, несправедливість та непередбачуваність.³⁶ З метою попередження свавілля, необхідність затримання повинна обґрунтовуватись в кожному конкретному випадку, з урахуванням усіх обставин та пропорційності для досягнення законної мети (див. Принципи 4.1 та 4.2).³⁷ Крім того, відмова від розгляду інших, менш обмежувальних запобіжних заходів, також може стати причиною розгляду затримання як безпідставного (Принцип 4.3).

<...>

- **Стаття 15(1) Директиви Європарламенту та Ради про загальні стандарти та процедури держав-членів для повернення громадян третіх країн за їх незаконного перебування від 16 грудня 2008 року** ■

<...>

Стаття 15. Затримання

1. Лише якщо в конкретному випадку неможливо ефективно застосувати інші достатні, але менш примусові заходи, держави-члени можуть затримувати громадянина третьої країни, який виступає об'єктом процедур повернення, з метою підготувати повернення та/або провести видворення, зокрема, якщо:

(a) існує ризик втечі або

(b) відповідний громадянин третьої країни ухиляється від підготовки або перешкоджає підготовці до повернення або процедури видворення.

Будь-яке затримання повинно бути якомога коротшим і тривати лише до тих пір, поки діє механізм видворення, а також повинно виконуватися за використання усіх необхідних процедур.

<...>

ОСОБИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

- **Абзац 3 пункту 6 Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового положення про пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні» від 17.07. 2003 № 1110 ●**

<...>

Діти іноземців та осіб без громадянства, розлучені із сім'єю, не підлягають розміщенню в пункті тимчасового перебування, а направляються до притулку для дітей служби у справах дітей.

<...>

- **Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 11 (діти) ■**

<...>

Керівний принцип 11. Діти та сім'ї

1. Дітей може бути затримано тільки як крайній захід та протягом обмеженого періоду часу.

2. Сім'ї, які знаходяться під вартою в очікуванні видворення повинні бути забезпечені роздільним проживанням, що гарантує відповідну приватність.

3. Діти, незалежно від того чи знаходяться вони в місцях тримання під вартою чи ні, мають право на освіту та відпочинок, в тому числі на право брати участь в іграх і розважальних заходах, що відповідають їхньому віку. Надання освіти може бути предметом тривалості їх перебування.

4. Розлучені діти повинні бути забезпечені житлом у відповідних установах, з урахуванням персональних потреб їхнього віку.

5. В першу чергу повині бути враховані інтереси дитини, яка знаходиться під вартою в очікуванні видворення.

<...>

- **Рішення Європейського суду з прав людини у справі «М.С.С. проти Бельгії та Греції» (M.S.S. v. Belgium and Greece), заява № 30696/09 (п. 216 – 222) (шукачі притулку) ●**

<...>

216. Суд повторює, що позбавлення волі іноземців, що супроводжується належними гарантіями з боку відповідних осіб, є прийнятним лише для того, щоб держави могли запобігти незаконній імміграції при виконанні своїх міжнародних зобов'язань, зокрема в рамках Женевської конвенції про статус біженців 1951 року та Європейської конвенції з прав людини. Законний інтерес держав у припиненні зростаючої кількості спроб обійти імміграційні обмеження не повинен позбавляти шукачів притулку захисту, наданого цими конвенціями (див. рішення у справі «Amuur проти Франції» від 25 червня 1996 року, § 43, Reports of Judgments and Decisions 1996-III).

217. У справах, в яких Суд повинен розглянути відповідність форми та методу виконання цього запобіжного заходу положенням Конвенції, він повинен розглянути конкретні ситуації відповідних осіб (див. рішення у справі «Riad та Idiab проти Бельгії», №№ 29787/03 та 29810/03, § 100, ECHR-2008 ... (витяги)).

218. Держави повинні приділяти особливу увагу статті 3 Конвенції, яка закріплює одну з основних цінностей демократичного суспільства і забороняє за будь-яких обставин катування або нелюдське чи таке, що принижує гідність, поводження або покарання, незалежно від обставин та поведінки жертви (див. рішення у справі «Labita проти Італії», № 26772/95, § 119, ECHR 2000-IV).

219. У низці справ Суд постановив, що для того, щоб потрапити у сферу застосування статті 3, жорстоке поводження повинне досягти мінімального рівня жорстокості. Оцінка цього мінімуму є відносною і залежить від усіх обставин справи, а саме - тривалості поводження та його фізичних або психічних наслідків, а в деяких випадках також і від статі, віку та стану здоров'я жертви (див., наприклад, рішення у справі «Kudła проти Польщі» [ВП], № 30210/96, § 91, ECHR 2000-XI).

220. Суд вважає поводження «нелюдським», якщо воно було «умисним, застосовувалось багато годин поспіль і спричинило або тілесні ушкодження, або інтенсивні фізичні або психічні страждання».

Поводження вважається «таким, що принижує гідність», якщо воно ображає або принижує людину, демонструє зневагу або приниження її людської гідності, або викликає почуття страху, страждання або неповноцінності, здатні зламати моральний та фізичний опір людини (там само, § 92, та рішення у справі «Pretty проти Сполученого Королівства», № 2346/02, § 52, ECHR 2002-III). Може бути достатньо і того, що жертву було принижено в її власних очах, навіть якщо й не на очах інших (див., серед інших джерел, рішення у справі «Turer проти Сполученого Коро-

лівства» від 25 квітня 1978 року, § 32, Series A no. 26). Нарешті, хоча питання про те, чи мало поводження на меті принизити або образити жертву, є одним з факторів, які слід брати до уваги, відсутність такої мети не може остаточно виключити визнання порушення статті 3 (див. рішення у справі «Peers проти Греції», № 28524/95, § 74, ECHR 2001-III).

221. Стаття 3 Конвенції вимагає від держави забезпечення того, щоб умови утримання під вартою були сумісними з повагою до людської гідності, щоб форма та метод виконання заходу не піддавали затриманих стражданням та труднощам, інтенсивність яких перевищує неминучий рівень страждань, властивий утриманню під вартою, та, з урахуванням практичних вимог режиму позбавлення волі, щоб їхнє здоров'я і благополуччя захищались належним чином (див., наприклад, згадане вище рішення у справі «Kudła», § 94).

222. Суд постановив, що утримання шукача притулку в збірній камері протягом двох місяців без можливості вийти на відкрите повітря або зробити телефонний дзвінок та без наявності чистих простирадл та продуктів гігієни становило поводження, що принижує гідність, у розумінні статті 3 Конвенції (див. рішення у справі «S.D. проти Греції» від 11 червня 2009 року, № 53541/07, §§ 49-54). Крім того, утримання під вартою протягом шести днів у замкнутому просторі, без можливості прогулятися, без зони відпочинку, з брудними матрацами для спання та без вільного доступу до туалету є неприйнятним з точки зору статті 3 (там само, § 51). Утримання під вартою шукача притулку протягом трьох місяців у поліцейському відділку до застосування адміністративного заходу без будь-якої рекреаційної діяльності та належного харчування також розглядається як таке, що принижує гідність, поводження (див. рішення у справі «Tabesh проти Греції» від 26 листопада 2009 року, № 8256/07, §§ 38-44). Нарешті, Суд постановив, що утримання протягом трьох місяців заявника, також шукача притулку, у переповненому місці в жахливих санітарно-гігієнічних умовах, без відпочинку та місця для прийому їжі, де санітарні об'єкти ремонтувались настільки давно, що були вже практично непридатними для використання, і де затримані спали в умовах крайньої забрудненості та переповненості, становило поводження, що принижує гідність, та яке забороняється статтею 3 (див. рішення у справі «A.A. проти Греції» від 22 липня 2010 року, № 12186/08, §§ 57-65).

<...>

- ***Рішення Європейського суду з прав людини «Мусхаджиева проти Бельгії» (Muskhadzhiyeva v. Belgium), заява № 41442/07, п.п. 56-59, 62, 63 (діму) ●***

<...>

56. У вищезгаданому рішенні Суд встановив порушення статті 3 у зв'язку із затриманням неповнолітньої особи в центрі «127», розташованого неподалік аеропорту Брюсселя та призначеного як місце утримання іноземців до часу їх примусового видворення. Суд зазначив, що умови утримання заявниці, віком п'ять років, були такими ж, як і у дорослих. Дитину було затримано на два місяці в центрі, першопризначення котрого є утримання дорослих осіб, в той час, як її було розлучено з батьками і ніхто не був призначений, щоб піклуватися про її інтереси. Також не були надані заходи з нагляду та психолого-педагогічної підтримки кваліфікованим фахівцем,

спеціально призначеним для цієї мети (*ibid.* § 50). Суд підкреслив необхідність розглядати подібні питання у такому світлі, що ситуація надзвичайної вразливості дитини є вирішальною та переважає над проблематикою питання чи знаходиться дана неповнолітня особа в якості іноземного громадянина, котрий незаконно перебуває на території країни (*ibid.* § 55).

57. Суд не випускає з уваги той факт, що цей випадок відрізняється від вищезгаданого випадку одним важливим елементом: дітей заявниці з нею не розлучили.

58. Однак, на думку Суду, цей елемент не є достатнім, щоб звільнити владу від їх зобов'язання щодо захисту дітей та вжити відповідних заходів згідно з зобов'язаннями відповідно до статті 3 Конвенції (там. § 55).

59. У зв'язку з цим, Суд зазначає, що четверо дітей заявників на той момент були у віці семи місяців, трьох з половиною років, та п'яти і семи років. Вік щонайменше двох із них був такий, що дозволяв їм усвідомлювати оточення, в котрому їх утримували. Усіх чотирьох більше місяця утримували у закритому центрі «127 bis», чия інфраструктура не була адаптованою для розміщення дітей. Реальність умов утримання у центрі «127 bis» відображено у звіті генерального представника Французького співтовариства з прав дитини за підсумками його візиту 28 липня 2007 р., а також у звіті щодо дослідження альтернатив затримання сімей в закритих центрах науково-дослідного інституту аудиту Сума, у експертній оцінці методичного центру від Вільного Університету Брюсселя та у доповіді Комітету LIBE Європейського парламенту (пункти 31-35, див. вище)

<...>

62. Суд хотів би нагадати у цьому зв'язку положення Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року, зокрема, статтю 22, котра закликає Держави вжити належних заходів для того, щоб дитина, яка виявляє бажання отримати статус біженця, могла отримати належний захист та гуманітарну допомогу, не зважаючи, супроводжується вона батьками чи ні.

63. Враховуючи малий вік дітей заявників, термін їх утримання та стан їхнього здоров'я згідно медичних довідок, зроблених під час їхнього затримання, суд вважає, що умови перебування дітей заявників у центрі «127 bis» досягли рівня жорстокості, передбаченого Статтею 3 Конвенції, та, таким чином, порушили цю статтю.

<...>

- **Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Мубилинанзила Майека и Каніки Митунга проти Бельгії» (Mubilanzila Mayeka and Kaniki Mitunga v. Belgium), application 13178/03, п.п. 50,51,58, 59. (діти без супроводу) ●**

<...>

50. Суд зазначив, що умови затримання другого заявника, якому на той час було п'ять років, були такими ж, як і для дорослої людини. Таким чином, дитина була затримана в центрі, первісно створеному для дорослих, в той час як вона була розлучена зі своїми батьками і ніхто не був призначений, щоб піклуватися про неї, а також не був наданий кваліфікований, спеціально

навчений персонал забезпечення та супроводу психологічних і виховних заходів. Ця ситуація тривала протягом двох місяців. У цьому відношенні Суд зазначив, що органи влади Бельгії визнали, що місце затримання було не пристосоване для цього і що в той час не існувало відповідних структур.

51. Немає жодного сумніву, що у віці п'яти років дитина цілком позбавлена самостійності і залежить від дорослого і що, коли вона розлучена зі своїми батьками і кинута напризволяще, вона є абсолютно обділеною.

58. На думку Суду, заходи, застосовані органами бельгійської влади – інформування першого заявника про ситуацію, яка склалася, повідомленням їй номера телефону, за яким вона могла зв'язатися з дочкою, призначенням адвоката задля сприяння другому заявнику і прийняттю заходів відносно канадської влади і Посольства Бельгії в м. Кіншасі, були далеко не достатніми щодо обов'язку Бельгійської держави посприяти другому заявнику. Крім того, у органів влади Бельгії було безліч можливостей для цього. Суд не сумнівається в тому, що стан глибокого дистресу другого заявника зумовлений її затриманням у вищезазначених умовах. Немає сумніву й у тому, що органи влади Бельгії, які застосували запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, не могли не знати про серйозні психологічні наслідки застосування такого заходу. На думку Суду, подібне затримання доводить відсутність людяності і досягає межі, необхідної для того, аби кваліфікувати нелюдське поводження.

59. Отже, мало місце порушення статті 3 Конвенції.

<...>

- **Настанови УВКБ ООН про затримання, № 9** ■

<...>

Повинні бути прийняті до уваги особливі обставини та потреби осіб, які шукають притулку.

<...>

12. НАЛЕЖНА ОБАЧНІСТЬ ПРИ ЗАТРИМАННІ

Чи є реалістичні перспективи того, що орган, який клопотав про видворення, зможе виконати його, та чи цей орган виконує видворення з належною обачністю?

НАЛЕЖНА ОБАЧНІСТЬ ПРИ ВИКОНАННІ РІШЕННЯ ЩОДО ВИДВОРЕННЯ

- **Стаття 5(1)(f) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод** ●

<...>

Стаття 5. Право на свободу та особисту недоторканність

1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

f) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції.

<...>

- **Частина 5 статті 30 Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» ●**

<...>

5. Рішення суду про примусове видворення іноземця або особи без громадянства виконується центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції, а стосовно іноземців та осіб без громадянства, затриманих ним у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України,- органом охорони державного кордону. Контроль за правильним і своєчасним виконанням рішення про примусове видворення здійснюється органом, за чиїм позовом суд прийняв рішення про примусове видворення. З метою контролю за виконанням іноземцем або особою без громадянства рішення про примусове видворення службові особи органу охорони державного кордону або центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції, здійснюють супровід такого іноземця або особи без громадянства.

<...>

- **Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Чahal проти Великобританії» (Chahal v. UK), заява № 22414/93, п. 113 ●**

<...>

113. Однак Суд нагадує, що будь-яке позбавлення волі відповідно до статті 5 п. 1 (f) буде виправданим доти, доки триває процедура депортації. Якщо така процедура не провадиться з належною ретельністю, відповідно затримання перестає бути допустимим відповідно до статті 5 п. 1 (f) (стаття 5 п. 1 (f) (див. «Куїн проти Франції» від 22 березня 1995 Серія А, №311, п. 19, § 48., а також «Коломпар проти Бельгії», рішення від 24 вересня 1992 р, Серія А, № 235-С, п. 55, §. 36.).

<...>

- **Рішення Європейського суду з прав людини у справі «А. та інші проти Великобританії» (A. and others v. UK), заява № 3455/05, п. 164 ●**

<...>

164. Стаття 5 § 1(f) не вимагає, аби затримання вважалось розумно необхідним, наприклад, щоб особа не скоїла правопорушення або не втекла. Проте, будь-яке позбавлення волі за другою частиною статті 5 § 1(f) буде виправданим, лише якщо процедура депортації або екстрадиції триває. Якщо такі процедури не проводяться з належною сумлінністю, утримання під вартою перестає бути дозволеним відповідно до статті 5 § 1 (f) (див. Згадане вище рішення «Чahal», § 113). Позбавлення волі також має бути «законним». Якщо постає питання про «законність» за-

тримання, включаючи питання щодо того, чи дотримано «процедури, встановленої законом», Конвенція звертається переважно до національного права і закріплює зобов'язання дотримуватись матеріальних і процесуальних норм національного права. Проте, дотримання національного права не достатньо: стаття 5 § 1 вимагає, до того ж, аби будь-яке позбавлення волі співвідносилось із метою захисту особи від протиправності. Відповідно до фундаментального принципу, жодне протиправне затримання не може бути сумісним зі статтею 5 § 1, а поняття «незаконності» у статті 5 § 1 виходить поза відповідність національному праву, і тому позбавлення волі може бути законним у розумінні національного права, і при цьому бути протиправним і, отже, суперечитиме Конвенції (див. Згадане вище рішення «Сааді проти Сполученого Королівства» § 67). Аби не перетворитись на протиправне, затримання відповідно до статті 5 § 1(f) має бути здійснене сумлінно; воно має бути тісно пов'язане з підставою затримання, на яку посилається Уряд; місце і умови тримання під вартою мають бути належними; а тривалість тримання під вартою не повинна перевищувати строк, розумно необхідний для досягнення відповідної мети (див., *mutatis mutandis*, згадане вище рішення «Сааді проти Сполученого Королівства», § 74).

<...>

- **Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 7** ■

<...>

Керівний принцип 7. Обов'язок звільнення, якщо заходи щодо висилки припинені

Утримання під вартою до висилки повинно бути обгрунтовано тільки до тих пір, поки проходять заходи щодо висилки. Якщо такі заходи не будуть виконані з належною ретельністю, затримання перестає бути допустимим.

<...>

РЕАЛІСТИЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ ДЕПОРТАЦІЇ

- **Частина 17 статті 4, частина 15 статті 5 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»** ●

<...>

Стаття 4. Підстави для перебування іноземців та осіб без громадянства на території України

17. Іноземці та особи без громадянства, яких до завершення граничного терміну перебування у пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, не було примусово видворено з України з причин відсутності проїзного документа, транспортного сполучення з країною їх походження або з інших причин, що не залежать від таких осіб, визнаються такими, які на законних підставах тимчасово перебувають на території України, на період дії обставин, що унеможливають їхнє примусове видворення з України.

<...>

Стаття 5. Посвідка на постійне проживання та посвідка на тимчасове проживання

15. Підставою для видачі посвідки на тимчасове проживання у випадку, передбаченому частиною сімнадцятою статті 4 цього Закону, є заява іноземця або особи без громадянства, подана після завершення граничного терміну тримання у пункті тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, а також висновок центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції, про неможливість примусового видворення з України іноземця або особи без громадянства з причин відсутності проїзного документа, транспортного сполучення з країною походження іноземця або особи без громадянства або з причин, що не залежать від таких осіб, після завершення дванадцятимісячного строку тримання в пункті тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України, або якщо технічну неможливість здійснити примусове видворення іноземця було з'ясовано раніше.

<...>

- ***Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Міколенко проти Естонії» (Mikolenko v. Estonia), заява № 10664/05, п. 67 ●***

<...>

67. Суд також зазначає, що після звільнення заявника 9 жовтня 2007 йому повідомили про те, що він мав виконати наказ виїхати, про що повинен був повідомити Управління з громадянства та міграції (див. вище пункт 35). Таким чином, органи влади у разі відсутності будь-яких перспектив щодо висилки заявника мали застосувати інші заходи, ніж тривале тримання заявника у депортаційному центрі.

<...>

- ***Стаття 15(4) Директиви Європарламенту та Ради про загальні стандарти та процедури держав-членів для повернення громадян третіх країн за їх незаконного перебування (16 грудня 2008 року) ■***

<...>

Стаття 15. Затримання

4. Якщо стає очевидно, що з правових або інших міркувань більше не існує розумної перспективи видворення або що умови, викладені в частині 1, більше не виконуються, затримання перестає бути виправданим, і відповідна особа негайно звільняється.

<...>

II. ПРОЦЕДУРНІ ПИТАННЯ У СПРАВАХ ЩОДО ЕКСТРАДИЦІЇ (ВИДАЧІ)

1. ЮРИСДИКЦІЙНЕ РОЗМЕЖУВАННЯ

Чи має суд юрисдикцію розглядати справу?

- **Стаття 2 Кримінального процесуального кодексу України** ●

<...>

Стаття 2. Завдання кримінального провадження

Завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

<...>

- **Абзац 2 частини 1 статті 541 Кримінального процесуального кодексу України** ●

<...>

Стаття 541. Роз'яснення термінів

1. Терміни, що їх вжито в цьому розділі Кодексу, якщо немає окремих вказівок, мають таке значення:

2) видача особи (екстрадиція) - видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку. Екстрадиція включає: офіційне звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати, та видачу такої особи; перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі; прийняття рішення за запитом; фактичну передачу такої особи під юрисдикцію запитуючої держави.

<...>

- **Стаття 545 Кримінального процесуального кодексу України,** ●

<...>

Стаття 545. Центральний орган України

1. Генеральна прокуратура України звертається із запитом про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час досудового розслідування та розглядає відповідні запити іноземних компетентних органів.

2. Міністерство юстиції України звертається із запитами судів про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час судового провадження та розглядає відповідні запити судів іноземних держав.

3. Якщо цим Кодексом або чинним міжнародним договором України передбачено інший порядок зносин, на визначений цими законодавчими актами орган поширюються повноваження, передбачені частинами першою, другою цієї статті.

<...>

- **Частина 1, 6, 7 статті 591 Кримінального процесуального кодексу України** ●

<...>

Стаття 591. Порядок оскарження рішення про видачу особи (екстрадицію)

1. Рішення про видачу особи (екстрадицію) може бути оскаржено особою, стосовно якої воно прийняте, її захисником чи законним представником до слідчого судді, в межах територіальної юрисдикції якого така особа тримається під вартою. Якщо до особи застосовано запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою, скарга на рішення про видачу такої особи (екстрадицію) може бути подана до слідчого судді, в межах територіальної юрисдикції якого розташований відповідний центральний орган України.

6. Ухвала слідчого судді може бути оскаржена в апеляційному порядку прокурором, особою, щодо якої прийнято рішення, її захисником чи законним представником. Подання апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді зупиняє набрання нею законної сили та її виконання.

7. Ухвала суду апеляційної інстанції може бути оскаржена в касаційному порядку лише прокурором з мотивів неправильного застосування судом норм міжнародних договорів України, якщо скасування рішення про видачу (екстрадицію) перешкоджає подальшому провадженню щодо особи, видача якої запитувалася іноземною державою

<...>

2. ПІДСУДНІСТЬ СПРАВ

Чи підсудна справа даному суду? Чи має бути направлена до іншого?

- **Статті 32 – 34 Кримінального процесуального кодексу України** ●

<...>

Стаття 32. Територіальна підсудність

1. Кримінальне провадження здійснює суд, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено кримінальне правопорушення. У разі якщо було вчинено кілька кримінальних правопорушень,

кримінальне провадження здійснює суд, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено більш тяжке правопорушення, а якщо вони були однаковими за тяжкістю, - суд, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено останнє за часом кримінальне правопорушення. Якщо місце вчинення кримінального правопорушення встановити неможливо, кримінальне провадження здійснюється судом, у межах територіальної юрисдикції якого закінчено досудове розслідування.

2. Кримінальне провадження щодо обвинувачення судді у вчиненні кримінального правопорушення не може здійснюватися тим судом, у якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді. Якщо згідно з частиною першою цієї статті кримінальне провадження стосовно судді має здійснюватися тим судом, у якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді, кримінальне провадження здійснює суд, найбільш територіально наближений до суду, в якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді, іншої адміністративно-територіальної одиниці (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва чи Севастополя).

Стаття 33. Інстанційна підсудність

1. Кримінальне провадження у першій інстанції здійснюють місцеві (районні, міські, районні у містах, міськрайонні) суди.

2. Кримінальне провадження в апеляційній інстанції здійснюють Апеляційний суд Автономної Республіки Крим, апеляційні суди областей, міст Києва і Севастополя.

3. Кримінальне провадження у касаційній інстанції здійснює Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

4. Судові рішення переглядаються Верховним Судом України з питань неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень, та встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом.

5. Кримінальне провадження за нововиявленими обставинами здійснюється судом, який ухвалив рішення, що переглядається.

Стаття 34. Направлення кримінального провадження з одного суду до іншого

1. Кримінальне провадження передається на розгляд іншого суду, якщо:

- 1) до початку судового розгляду виявилось, що кримінальне провадження надійшло до суду з порушенням правил територіальної підсудності;
- 2) після задоволення відводів (самовідводів) чи в інших випадках неможливо утворити новий склад суду для судового розгляду;

- 3) обвинувачений чи потерпілий працює або працював у суді, до підсудності якого належить здійснення кримінального провадження;
- 4) ліквідовано суд, який здійснював судове провадження.

До початку судового розгляду у виняткових випадках кримінальне провадження може бути передано на розгляд іншого суду за місцем проживання обвинуваченого, більшості потерпілих або свідків з метою забезпечення оперативності та ефективності кримінального провадження.

2. Питання про направлення кримінального провадження з одного суду до іншого в межах юрисдикції одного суду апеляційної інстанції вирішується колегією суддів відповідного суду апеляційної інстанції за поданням місцевого суду або за клопотанням сторін чи потерпілого не пізніше п'яти днів з дня внесення такого подання чи клопотання, про що постановляється вмотивована ухвала.

3. Питання про направлення кримінального провадження з одного суду до іншого в межах юрисдикції різних апеляційних судів, а також про направлення провадження з одного суду апеляційної інстанції до іншого вирішується колегією суддів Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ за поданням суду апеляційної інстанції або за клопотанням сторін чи потерпілого не пізніше п'яти днів з дня внесення такого подання чи клопотання, про що постановляється вмотивована ухвала.

4. Про час та місце розгляду подання чи клопотання про направлення кримінального провадження з одного суду до іншого повідомляються учасники судового провадження, проте їх неприбуття не перешкоджає розгляду питання.

5. Спори про підсудність між судами не допускаються.

6. Суд, якому направлено кримінальне провадження з іншого суду, розпочинає судове провадження зі стадії підготовчого судового засідання незалежно від стадії, на якій в іншому суді виникли обставини, передбачені частиною першою цієї статті.

<...>

3. ПРОЦЕСУАЛЬНА ПРАВОСУБЕКТНІСТЬ

Чи здатний заявник брати участь у процедурі?

- **Частина 2 статті 52 Кримінального процесуального кодексу України** ●

<...>

2. В інших випадках обов'язкова участь захисника забезпечується у кримінальному провадженні:

- 1) щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років, - з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою;

- 2) щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів виховного характеру, - з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою;
- 3) щодо осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад (німі, глухі, сліпі тощо) не здатні повною мірою реалізувати свої права, - з моменту встановлення цих вад;
- 4) щодо осіб, які не володіють мовою, якою ведеться кримінальне провадження, - з моменту встановлення цього факту;
- 5) щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішується питання про їх застосування, - з моменту встановлення факту наявності в особи психічного захворювання або інших відомостей, які викликають сумнів щодо її осудності;
- 6) щодо реабілітації померлої особи - з моменту виникнення права на реабілітацію померлої особи;
- 7) щодо осіб, стосовно яких здійснюється заочне кримінальне провадження, - з моменту прийняття рішення про його здійснення.

<...>

4. ПРЕДСТАВНИЦТВО

Чи має представник повноваження на ведення справи у суді?

- **Пункт 2 частини 1 статті 581 Кримінального процесуального кодексу України ●**

<...>

Стаття 581. Права особи, видача якої запитується

1. Особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу, має право:
 - 2) мати захисника і побачення з ним за умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, на присутність захисника під час допитів;

<...>

5. ПЕРЕКЛАДАЧ

Чи розуміє особа мову, якою здійснюється судочинство та чи забезпечено її послугами перекладача у випадку необхідності?

- **Стаття 68, частина 2 статті 581 Кримінального процесуального кодексу України ●**

<...>

Стаття 68. Перекладач

1. У разі необхідності у кримінальному провадженні перекладу пояснень, показань або документів сторони кримінального провадження або слідчий суддя чи суд залучають відповідного перекладача (сурдоперекладача).

2. Перекладач має право:

- 1) ставити запитання з метою уточнень для правильного перекладу;
- 2) знайомитися з протоколами процесуальних дій, в яких він брав участь, і подавати до них зауваження;
- 3) одержати винагороду за виконаний переклад та відшкодування витрат, пов'язаних із його залученням до кримінального провадження;
- 4) заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом.

3. Перекладач зобов'язаний:

- 1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду;
- 2) заявити самовідвід за наявності обставин, передбачених цим Кодексом;
- 3) здійснювати повний і правильний переклад, посвідчувати правильність перекладу своїм підписом;
- 4) не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і які стали відомі перекладачу у зв'язку з виконанням його обов'язків.

4. Перед початком процесуальної дії сторона кримінального провадження, яка залучила перекладача, чи слідчий суддя або суд пересвідчуються в особі і компетентності перекладача, з'ясовують його стосунки з підозрюваним, обвинуваченим, потерпілим, свідком і роз'яснюють його права і обов'язки.

5. За завідомо неправильний переклад або за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків перекладач несе відповідальність, встановлену законом.

<...>

Стаття 581. Права особи, видача якої запитується

2. Особі, стосовно якої розглядається питання про видачу, і яка не володіє державною мовою, забезпечується право робити заяви, заявляти клопотання, виступати в суді мовою, якою вона володіє, користуватися послугами перекладача, а також отримати переклад судового рішення та рішення центрального органу України мовою, якою вона користувалася під час розгляду.

<...>

6. КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ

Чи забезпечено судом дотримання принципу конфіденційності?

- **Стаття 556 Кримінального процесуального кодексу України ●**

<...>

Стаття 556. Конфіденційність

1. На прохання запитуючої сторони уповноважений (центральний) орган України має право вжити додаткових заходів для забезпечення конфіденційності факту отримання запиту про міжнародну правову допомогу, його змісту та відомостей, отриманих у результаті його виконання.

2. За необхідності погоджуються умови та терміни збереження конфіденційних відомостей, отриманих у результаті виконання запиту.

<...>

7. ЗАКОННІСТЬ ЗАТРИМАННЯ ОСІБ

Чи ретельно центральні органи України щодо видачі особи (екстрадиції) проводять екстрадиційну перевірку, та чи є підстави для припинення тимчасового арешту або запобіжного заходу?

- **Абзац 9 частини 1 статті 541, абзац 10 частини 1 статті 541 Кримінальний процесуальний кодекс України ●**

<...>

Стаття 541. Роз'яснення термінів

1. Терміни, що їх вжито в цьому розділі Кодексу, якщо немає окремих вказівок, мають таке значення:

9) екстрадиційний арешт - застосування запобіжного заходу у вигляді тримання особи під вартою з метою забезпечення її видачі (екстрадиції);

10) тимчасовий арешт - взяття під варту особи, розшукуваної за вчинення злочину за межами України, на строк, визначений цим Кодексом або міжнародним договором України, до отримання запиту про видачу (екстрадицію);

<...>

- **Частина 4 статті 574 Кримінального процесуального кодексу України ●**

<...>

Стаття 574. Центральний орган України щодо видачі особи (екстрадиції)

4. Центральні органи України щодо видачі особи (екстрадиції) відповідно до цього Кодексу:

- 1) звертаються до компетентних органів іноземних держав із запитом про видачу особи (екстрадицію), тимчасову видачу або транзитне перевезення;
- 2) розглядають запити компетентних органів іноземних держав про видачу особи (екстрадицію), тимчасову видачу або транзитне перевезення та приймають рішення щодо них;
- 3) організують проведення екстрадиційної перевірки;
- 4) організують прийом-передачу осіб, щодо яких прийнято рішення про видачу (екстрадицію), тимчасову видачу чи транзитне перевезення;
- 5) здійснюють інші повноваження, визначені цим розділом або міжнародним договором про видачу особи (екстрадицію).

<...>

- **Стаття 580 Кримінального процесуального кодексу України ●**

<...>

Стаття 580. Особливості тримання під вартою

1. Рішення компетентного органу іноземної держави про взяття особи під варту або призначення їй покарання у виді позбавлення волі є підставою для тримання осіб під вартою на території України, які:

- 1) транзитно перевозяться територією України;
- 2) тимчасово видані в Україну.

2. Період тримання особи під вартою на території України на підставі рішення компетентного органу іноземної держави під час тимчасової видачі не зараховується такій особі у строк відбування покарання, призначеного за вироком суду України.

<...>

- **Частина 2, 3, 6 стаття 582 Кримінального процесуального кодексу України ●**

<...>

Стаття 582. Особливості затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення за межами України

2. Про затримання негайно інформується прокурор, у межах територіальної юрисдикції якого здійснено затримання. Повідомлення прокурору, до якого додається копія протоколу затримання, повинно містити докладну інформацію щодо підстав та мотивів затримання.

3. Прокурор, отримавши повідомлення, перевіряє законність затримання особи, яка розшукується компетентними органами іноземних держав, та негайно інформує прокуратуру Автономної Республіки Крим, області, міст Києва чи Севастополя.

6. Затримана особа негайно звільняється у разі, якщо:

- 1) протягом шістдесяти годин з моменту затримання вона не доставлена до слідчого судді для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу тимчасового або екстрадиційного арешту;
- 2) встановлено обставини, за наявності яких видача (екстрадиція) не здійснюється.

<...>

- **Частина 1, 2 б ст. 583 Кримінального процесуального кодексу України ●**

<...>

Стаття 583. Тимчасовий арешт

1. До затриманої особи, яка вчинила злочин за межами України, застосовується тимчасовий арешт до сорока діб або інший встановлений відповідним міжнародним договором України строк до надходження запиту про її видачу.

2. У разі якщо максимальний строк тимчасового арешту, передбачений частиною першою цієї статті, закінчився, а запит про видачу цієї особи не надійшов, особа підлягає негайному звільненню з-під арешту.

<...>

- **Частина 1, абзац 1, 2 частина 7, частина 10, 11 статті 584 Кримінального процесуального кодексу України ●**

<...>

Стаття 584. Застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для забезпечення видачі особи (екстрадиційний арешт)

1. Після надходження запиту компетентного органу іноземної держави про видачу особи за дорученням або зверненням центрального органу України прокурор звертається з клопотанням про її екстрадиційний арешт до слідчого судді за місцем тримання особи під вартою.

7. Після одержання клопотання слідчий суддя встановлює особу, пропонує їй зробити заяву, перевіряє запит про видачу та наявні матеріали екстрадиційної перевірки, вислуховує думку прокурора, інших учасників і виносить ухвалу про:

- 1) застосування екстрадиційного арешту;
- 2) відмову в застосуванні екстрадиційного арешту, якщо для його обрання немає підстав.

10. Екстрадиційний арешт застосовується до вирішення питання про видачу особи (екстрадицію) та її фактичної передачі, але не може тривати більше дванадцяти місяців.

<...>

11. За скаргою особи, до якої застосовано екстрадиційний арешт, або її захисника чи законного представника слідчий суддя суду, в межах територіальної юрисдикції якого особа перебуває під вартою, не частіше одного разу на місяць перевіряє наявність підстав для звільнення особи з-під варти.

<...>

- **Стаття 586 Кримінального процесуального кодексу України ●**

<...>

Стаття 586. Припинення тимчасового арешту або запобіжного заходу

1. Тимчасовий арешт або запобіжний захід припиняється в разі, якщо:

- 1) центральний орган України в передбачені міжнародним договором України строки не отримав запит про видачу особи (екстрадицію);
- 2) під час екстрадиційної перевірки встановлено обставини, за наявності яких видача особи (екстрадиція) не здійснюється;
- 3) компетентний орган іноземної держави відмовився вимагати видачу особи;
- 4) центральним органом України прийнято рішення про відмову у видачі особи (екстрадиції).

2. Скасування тимчасового арешту або запобіжного заходу здійснюється прокурором Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя або його заступником за дорученням (зверненням) центрального органу України, а у випадку, передбаченому пунктом 2 частини першої цієї статті, за погодженням з відповідним центральним органом України. Копія постанови про скасування тимчасового арешту або запобіжного заходу надсилається уповноваженій службовій особі місця ув'язнення, слідчому судді, який приймав рішення про застосування тимчасового арешту або запобіжного заходу, а також особі, щодо якої застосовувався запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою.

<...>

Чи є підстави для обрання запобіжного заходу, непов'язаного із триманням під вартою?

- **Стаття 585 Кримінального процесуального кодексу України ●**

<...>

Стаття 585. Застосування запобіжного заходу, не пов'язаного із триманням під вартою, для забезпечення видачі особи на запит іноземної держави

1. За наявності обставин, які гарантують запобігання втечі особи та забезпечення у подальшому її видачі, слідчий суддя може обрати щодо такої особи запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою (екстрадиційним арештом).

2. При вирішенні питання про можливість застосування запобіжного заходу, не пов'язаного із триманням під вартою, слідчий суддя обов'язково враховує:

- 1) відомості про ухилення особи від правосуддя у запитуючій стороні та дотримання нею умов, на яких відбулося звільнення її з-під варти під час цього або інших кримінальних проваджень;

2) тяжкість покарання, що загрожує особі в разі засудження, виходячи з обставин, встановлених під час заявленого кримінального правопорушення, положень закону України про кримінальну відповідальність і усталеної судової практики;

3) вік та стан здоров'я особи, видача якої запитується;

4) міцність соціальних зв'язків особи, у тому числі наявність у неї родини та утриманців.

3. У разі порушення особою, щодо якої розглядається запит про її видачу, умов обраного запобіжного заходу слідчий суддя за клопотанням прокурора має право постановити ухвалу про застосування екстрадиційного арешту для забезпечення видачі особи.

<...>

Чи мала особа можливість оскаржити рішення щодо тримання під вартою?

- **Абзац 6 частини 1 статті 581 Кримінального процесуального кодексу України ●**

<...>

Стаття 581. Права особи, видача якої запитується

1. Особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу, має право:

б) оскаржувати рішення про тримання під вартою, про задоволення запиту про видачу;

<...>

III. ОЦІНКА РИЗИКУ В СПРАВАХ ЩОДО ПРИМУСОВОГО ВИДВОРЕННЯ ТА ЕКСТРАДИЦІЇ (ВИДАЧІ)

1. ЗАБОРОНА ПРИМУСОВОГО ПОВЕРНЕННЯ, ПРИМУСОВОГО ВИДВОРЕННЯ ТА ВИДАЧІ БІЖЕНЦІВ

Чи є серйозні підстави вважати, що особа може зіткнутися з «серйозною загрозою» переслідування або поводження, забороненого ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у випадку видворення чи екстрадиції (видачі)?

СТАНДАРТ ДОКАЗУВАННЯ

- **Стаття 71 Кодексу адміністративного судочинства України, ●**

<...>

Стаття 71. Обов'язок доказування

1. Кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення, крім випадків, встановлених статтею 72 цього Кодексу.
2. В адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на відповідача, якщо він заперечує проти адміністративного позову.
3. Якщо особа, яка бере участь у справі, не може самостійно надати докази, то вона повинна зазначити причини, через які ці докази не можуть бути надані, та повідомити, де вони знаходяться чи можуть знаходитися. Суд сприяє в реалізації цього обов'язку і витребує необхідні докази. Про витребування доказів або про відмову у витребуванні доказів суд постановляє ухвалу. Ухвала суду про відмову у витребуванні доказів окремо не оскаржується. Заперечення проти неї може бути включене до апеляційної чи касаційної скарги на рішення суду, прийняте за наслідками розгляду справи.
4. Суб'єкт владних повноважень повинен подати суду всі наявні у нього документи та матеріали, які можуть бути використані як докази у справі. У разі невиконання цього обов'язку суд витребує названі документи та матеріали.
5. Суд може збирати докази з власної ініціативи.
6. Якщо особа, яка бере участь у справі, без поважних причин не надасть докази на пропозицію суду для підтвердження обставин, на які вона посилається, суд вирішує справу на основі наявних доказів.

<...>

- **Пункт 9 постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні» від 25.06.2009 №11** ■

<...>

9. Обов'язок доказування в адміністративному судочинстві визначений статтею 71 КАС України і розподіляється таким чином: позивач повинен довести обставини, якими він обґрунтовує позовні вимоги тобто підставу позову; відповідач повинен довести обставини, якими він обґрунтовує заперечення проти позову.

Виходячи з положень частини 2 зазначеної статті, суди під час розгляду справ повинні враховувати, що в адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на суб'єкта владних повноважень, якщо він заперечує проти адміністративного позову.

Тому є неприпустимою відмова в задоволенні позову в такій категорії справ у зв'язку з недоведеністю іноземцем чи особою без громадянства неправомірності рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень.

Крім того, у зв'язку з тим, що більшість доказів, як правило, знаходиться у суб'єкта владних повноважень, частина 4 статті 71 КАС України зобов'язує його подати суду всі наявні у нього документи та матеріали, які можуть бути використані як докази у справі.

Суди, крім випадків витребовування доказів, за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, ґрунтуючись на принципі офіційного з'ясування всіх обставин у справі, згідно з частинами 4 та 5 статті 11 та частиною 5 статті 71 КАС України можуть збирати докази з власної ініціативи.

Також обов'язок доказування лежить на суб'єктові владних повноважень у справах за його позовом про примусове видворення іноземця чи осіб без громадянства. У разі витребовування судом доказів слід ураховувати, що за положеннями частини 10 статті 7 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» держава, яка приймає та оцінює заяву про визнання біженцем, повинна утриматись від розкриття будь-якої інформації органам влади держави походження і навіть від інформування органів влади держави походження щодо факту подання вищезгаданої заяви громадянином цієї держави. Це правило підлягає застосуванню незалежно від того, чи вважають органи влади України країну походження «безпечною країною походження», чи вважають заяву про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, поданою з економічних міркувань. Також органи влади України не можуть вирішувати питання щодо ризиків розкриття конфіденційної інформації країни походження і доходити висновку, що це не призведе до порушення прав людини.

Для дотримання цього припису відповідно до частини 3 статті 12 КАС України за ініціативою суду або за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, суд ухвалою може оголосити судові засідання або його частину закритими. Перелік підстав для постановлення ухвали про розгляд справи у закритому судовому засіданні включає в себе нерозголошення державної чи іншої таємниці, що охороняється законом, захист особистого та сімейного життя людини, інтереси малолітньої чи неповнолітньої особи та інші випадки, встановлені законом.

Необхідно також зважати на те, що конфіденційність усіх аспектів справи щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту (включно з фактом подання заяви) повинна зберігатись на всіх етапах процедури надання статусу біженця. Це також стосується конфіденційності інформації про осіб, визнаних біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, та осіб, які постраждали від торгівлі людьми.

У той же час розкриття певної конфіденційної інформації країні походження без згоди заявника може бути виправдано за обмежених, виключних обставин, наприклад таких, як боротьба з тероризмом.

<...>

- ***Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Сааді проти Італії» (Saadi v. Italy, заява № 37201/06), п. 129 ●***

<...>

129. В цілому тягар доказування наявності вагомих підстав вважати, що якби оскаржувані діяння були б застосовані, тоді особу було б піддано ризику поведження, що суперечить статті 3 Конвенції (див. рішення «Н проти Фінляндії» від 26 липня 2005, № 38885/02, § 167), лежить на заявникові. У випадку надання таких доказів Уряд повинен їх повністю спростувати.

<...>

- ***Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Салах Шеєх проти Нідерландів» (Salah Sheekh v. Netherlands), заява № 1948/04, п. 148 ●***

<...>

148. Крім того, Суд виражає незгоду з рішенням органів державної влади, зокрема із таким поведженням, відповідно до якого відсутні підстави для визнання заявника жертвою. З заяви заявника вбачається, що він і його родина переслідувались через приналежність до національної меншини, і з цієї причини було відомо, що вони не можуть захищати себе особисто; вони були легкою здобиччю, як і три інші сім'ї ашраф, які проживали в тому ж селі (див вище пункт 7). Суд хотів би додати, що, на його думку, є неправомірним вимагати від заявника надати додаткових доказів того, щоб він особисто зазнав ризику чи продовжує наражатись на небезпеку у себе в країні. З огляду на це, дійсно, самої можливості жорстокого поведження недостатньо для визнання порушення статті 3 Конвенції. Така ситуація виникла в справі «Вілвараджах та інші проти Великобританії», де Суд встановив, що при висланні молодих чоловіків тамілів до Шрі-

Ланки, існував ризик їх ув'язнення та жорстокого поводження. Тоді Суд наполягав, що заявники вказують в їх справах на існування характерних особливостей, з огляду на які владні органи Великобританії могли б або були зобов'язанні передбачити, що вони будуть розцінені як такі, що не сумісні зі статтею 3 (рішення згадане вище, ст. 37, §§ 111-112). Разом з тим, в цій справі Суд, ґрунтуючись на клопотанні заявника та інформації про ситуацію у «відносно небезпечних» районах Сомалі, зважаючи на відношення справи до членів меншини ашраф, вважає, що є передбачуваним той факт, що після повернення заявник зазнає поводження, забороненого статтею 3 Конвенції. Захист, пропонований цим положенням можна вважати примарним, якщо, на додачу до приналежності заявника до ашраф – а Уряд цей факт сумніву не піддає, – йому потрібно буде надати додаткові докази.

<...>

- ***Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Р.Ц. проти Швеції» (R.C. v. Sweden), заява № 41827/07, п. 50*** ●

<...>

Суд визнає, що у зв'язку з особливою ситуацією, в якій особи, які шукають притулок часто знаходяться, необхідно дати їм презумпцію невинуватості, коли справа доходить до оцінки достовірності їх тверджень та документів, представлених на їх підтримку. Однак, коли представлена інформація, яка дає вагомі підстави сумніватися в правдивості поданих особою, яка шукає притулок, особа повинна забезпечити задовільне пояснення передбачуваних невідповідностей (див. серед інших «Коллінз і Акасібі проти Швеції № 23944/05, від 8 березня 2007 року; Мацюхіна та Мацюхін проти Швеції» № 31260/04, від 21 червня 2005 року). В цілому тягар доказування наявності вагомих підстав вважати, що якби оскаржувані діяння були б застосовані, тоді особу було б піддано ризику поводження, що суперечить статті 3 лежить на заявникові («Н проти Фінляндії» від 26 липня 2005, № 38885/02, § 167 та «НА проти Сполученого Королівства» № 25904/07, § 111, від 17 липня 2008). У випадку надання таких доказів Уряд повинен їх повністю спростувати.

<...>

РЕТЕЛЬНІСТЬ ОЦІНКИ РИЗИКУ. РОЗГЛЯД ІНФОРМАЦІЇ ПРО КРАЇНУ ПОХОДЖЕННЯ

- ***Стаття 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»*** ●

<...>

Стаття 17. Застосування судами Конвенції та практики Суду

1. Суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права. <...>

- ***Абзац 15 пункту 26 постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України від «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення***

і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні», 25.06.2009 №11 ■

<...>

Рішення про примусове видворення повинно прийматися після того, як органи влади розглянули всю належну інформацію, яка їм доступна, та переконалися, що виконання рішення про примусове видворення не буде означати для іноземця чи особи без громадянства реальної загрози бути страченим або підданим катуванню, нелюдському або принизливому поведженню чи покаранню, бути вбитим або підданим нелюдському чи принизливому поведженню з боку недержавних суб'єктів, якщо влада країни, куди вони видворяються, партії чи організації, які контролюють цю державу або значну територію цієї держави, включаючи міжнародні організації, не можуть чи не бажають забезпечувати належний та ефективний захист, або наражатиметься на небезпеку внаслідок загальнопоширеного насильства в ситуаціях міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту чи систематичного порушення прав людини, або природного чи техногенного лиха, або відсутності медичного лікування чи догляду, який забезпечує життя; де їм загрожує видворення або примусове повернення до країн, де можуть виникнути зазначені випадки, чи виникнення інших ситуацій, які б могли відповідно до міжнародного права або національного законодавства бути підставою для надання міжнародного захисту.

<...>

- ***Пункт 31 постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні» від 25.06.2009 №11 ■***

<...>

31. Зобов'язання за міжнародним правом щодо біженця і прав людини мають перевагу перед зобов'язаннями, що впливають з інших міжнародних договорів. Розглядаючи справи про примусове видворення іноземця та особи без громадянства, у разі висловлення такими особами побоювань про переслідування у країні їх походження, суди повинні дослідити, чи надавалася таким особам під час їх утримання інформація зрозумілою їм мовою про їхнє право звертатися в Україні із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, чи надавалася їм первинна безоплатна правова допомога, відповідно до вимог статті 7 - 9, 11 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» та, за потреби, забезпечити їм доступ до процедури визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, в центральних органах виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту України.

Рішення центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту про відмову у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, не може бути підставою для примусового

видворення таких осіб, а тому суди під час розгляду справ про примусове видворення повинні перевіряти обставини, які є підставами для примусового видворення, передбачені законом.

<...>

- **Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 2.4 ■**

<...>

4. Роблячи вищезазначену оцінку щодо ситуації в країні повернення, органи влади країни перебування країни повинні дослідити доступні джерела інформації, у тому числі неурядові джерела інформації, і вони повинні розглядати будь-яку інформацію надану Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН).

<...>

- **Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Чahal проти Великобританії» (Chahal v. UK), заява № 22414/93, п. 96 ●**

<...>

96. Однак Суд не пов'язаний з відповідними висновками Комісії та має право надати фактам свою власну оцінку. У справах, подібних даній, розгляд Судом питання щодо існування реального ризику поганого поводження повинно обов'язково бути ретельним в силу абсолютного характеру статті 3, втілюючи одну з основоположних цінностей демократичних країн, які входять до Ради Європи (див. згадане вище в п. 73 рішення у справі «Вилвараджах та інші» § 108).

<...>

- **Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Сааді проти Італії» (Saadi v. Italy), заява № 37201/06, п. 128 ●**

<...>

128. При визначенні того, чи були зазначені суттєві підстави вважати, що існував реальний ризик поводження, несумісного зі статтею 3 Конвенції, Європейський суд бере за основу всі надані йому матеріали або, за необхідності, матеріали, отримані *proprio motu* (див. вище «Х.Л.Р. проти Франції» § 37; «Хіلال проти Сполученого Королівства», № 45276/99, § 60, ЄСПЛ 2001-II). У справах, подібних даній, наявність реального ризику є обов'язковою (див. згадане вище рішення «Чahal проти Сполученого Королівства» § 96).

<...>

- **Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гарабаєв проти Росії» (Garabayev v. Russia), заява № 38411/02, п. 79 ●**

<...>

79. Після цього, Суд розгляне питання про належну оцінку інформації щодо видачі. Суд в даній справі не знаходить будь-яких доказів, які дозволяють надати задовільну відповідь на це питання. Наприклад, у справі відсутні запити щодо надання гарантії безпеки заявнику, що суперечить статті 3, відсутні запити та інформація щодо отримання медичних звітів також, відсутні

запити та інформація щодо відвідування заявника незалежними спостерігачами (див. рішення «Маматкулова и Аскарова проти Туреччини» [GC], на які робиться посилання вище, § 76-77). У відповіді на лист адвоката заявника від 11 листопада 2002 року Генеральна прокуратура послалася лише на кримінальну справу, яка служила формальною підставою для видачі заявника, та не розглядалися жодні питання, які стосуються статті 3.

<...>

ВИЗНАЧЕННЯ ЗАБОРОНЕНОГО ПОВОДЖЕННЯ

- **Конвенція 1951 р., ст. 1(А) ●**

<...>

Стаття 1. Визначення терміну «біженець»

А. У цій Конвенції термін «біженець» означає особу, яка:

1) вважалася біженцем згідно з угодами від 12 травня 1926 р. і 30 червня 1928 р. або згідно з конвенціями від 28 жовтня 1933 р. і 10 лютого 1938 р., Протоколом від 14 вересня 1939 р. або згідно зі Статутом Міжнародної організації у справах біженців; постанови про відмову в праві вважатися біженцями, ухвалені Міжнародною організацією у справах біженців у період її діяльності, не перешкоджають тому, щоб статус біженця надавався особам, які задовольняють умовам, викладеним у пункті цього розділу;

2) внаслідок подій, які відбулися до 1 січня 1951 р., і через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів знаходиться за межами країни своєї національної належності і не в змозі користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися таким захистом внаслідок таких побоювань; або, не маючи визначеного громадянства і знаходячись за межами країни свого колишнього місця проживання в результаті подібних подій, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок таких побоювань.

У тих випадках, коли будь-яка особа є громадянином декількох країн, вислів «країна її національної належності» означає будь-яку з країн, громадянином якої вона є, і така особа не вважається такою, що позбавлена захисту країни своєї національної належності, якщо без будь-якої поважної причини, яка впливає з обґрунтованих побоювань, вона не скористалася захистом однієї з країн, громадянином якої вона є.

<...>

- **Стаття 3 Конвенції проти катувань ●**

<...>

Стаття 3

1. Жодна держава-сторона не повинна висилати, повертати чи видавати будь-яку особу іншій державі, якщо є серйозні підстави вважати, що їй там може загрозувати застосування катувань.

2. Для визначення наявності таких підстав компетентні власті беруть до уваги всі обставини, що стосуються справи, включаючи, у відповідних випадках, існування в даній державі постійної практики брутальних і масових порушень прав людини.

<...>

- **Стаття 2, 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод** ●

<...>

Стаття 2. Право на життя

1. Право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання.

2. Позбавлення життя не розглядається як таке, що вчинене на порушення цієї статті, якщо воно є наслідком виключно необхідного застосування сили:

- a) для захисту будь-якої особи від незаконного насильства;
- b) для здійснення законного арешту або для запобігання втечі особи, яку законно тримають під вартою;
- c) при вчиненні правомірних дій для придушення заворушення або повстання.

Стаття 3. Заборона катування

Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.

<...>

- **Частина 1 статті 31** ● **Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»**

<...>

Стаття 31. Заборона щодо примусового повернення чи примусового видворення або видачі чи передачі іноземця та особи без громадянства

1. Іноземець або особа без громадянства не можуть бути примусово повернуті чи примусово видворені або видані чи передані до країн:

- де їх життю або свободі загрожуватиме небезпека за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань;
- де їм загрожує смертна кара або страта, катування, жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання;
- де їх життю або здоров'ю, безпеці або свободі загрожує небезпека внаслідок загальнопоширеного насильства в ситуаціях міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту чи систематичного порушення прав людини, або природного чи техноген-

- ного лиха, або відсутності медичного лікування чи догляду, який забезпечує життя;
- де їм загрожує видворення або примусове повернення до країн, де можуть виникнути зазначені випадки.

<...>

- **Абзац 1 пункту 1.9. наказу МВС, АДПСУ, СБУ «Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства» від 23.04.2012 № 353/271/150 ●**

<...>

1.9. Відповідно до статті 31 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» забороняється примусово повертати і видворяти іноземців до країн:

- де їх життю або свободі загрожуватиме небезпека за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань;
- де їм загрожує смертна кара або страта, катування, жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання;
- де їх життю або здоров'ю, безпеці або свободі загрожує небезпека внаслідок загальнопоширеного насильства в ситуаціях міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту, чи систематичного порушення прав людини, або природного чи техногенного лиха, або відсутності медичного лікування чи догляду, який забезпечує життя;
- де їм загрожує видворення або примусове повернення до країн, де можуть виникнути зазначені випадки.

<...>

- **Абзац 7 пункт 26 постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні» від 25.06.2009 №11 ■**

<...>

Примусове видворення не застосовується до іноземців та осіб без громадянства, на яких поширюється дія Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту».

<...>

- **Пункт 30 постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні» від 25.06.2009 №11 ■**

<...>

30. При вирішенні справ про примусове видворення суди повинні враховувати положення статей 9, 29 Загальної декларації прав людини 1948 року та статті 9 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року, статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, відповідно до яких ніхто не може зазнавати безпідставного арешту, затримання або вигнання, а при здійсненні своїх прав і свобод кожна людина може зазнавати лише таких обмежень, які встановлені законом виключно для забезпечення належного визнання та поваги прав і свобод інших людей, а також забезпечення справедливих вимог моралі, суспільного порядку і загального добробуту.

Крім того, при розгляді вказаної категорії справ, судам необхідно звернути увагу на зобов'язання України за міжнародним правом, зокрема, на положення Конвенції про статус біженців 1951 року та Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. Конвенція 1951 року є універсальним міжнародним договором спеціального характеру, положення якого (разом із положеннями Протоколу щодо статусу біженця 1967 року) стосуються виключно питань надання статусу біженця та захисту біженців. Конвенція 1950 року є регіональним міжнародним договором загального характеру, що в цілому регулює питання прав і свобод людини. Вона не є спеціальним міжнародним договором щодо статусу біженця. Варто звернути увагу на те, що регіональний характер Конвенції 1950 року стосується лише кола її учасників. Права і свободи, закріплені в положеннях цієї Конвенції (995_004), поширюються на всіх осіб, які перебувають під юрисдикцією Договірних Сторін (стаття 1). Крім того, окремі положення Конвенції (закріплені в статтях 2, 3, 4 (п. 1) та 7) мають абсолютний характер, що означає, що жодного відступу від зобов'язань за цими статтями не допускається (стаття 15 Конвенції), крім відступу від статті 2 у випадках смерті внаслідок правомірних воєнних дій. Абсолютний характер положень статті 3 Конвенції 1950 року підтверджується і практикою Європейського суду з прав людини (справа Сааді проти Італії та ін.).

Відповідно до положень Конвенції про статус біженців 1951 року заборона вислання біженців або їх примусового повернення не є абсолютною. Зокрема, згідно з частиною 1 статті 32 Конвенції 1951 року (995_011) можливе вислання біженців, які законно проживають на території держави-учасниці, але лише з міркувань державної безпеки або громадського порядку. Крім того, зобов'язання держави-учасниці не вислати або повертати біженців до кордонів країни, де їхньому життю чи свободі загрожуватиме небезпека через їхню расу, релігію, громадянство, належність до певної соціальної групи або політичні переконання, не може застосовуватися до біженців, які розглядаються з поважних причин як такі, що є суспільно небезпечними і становлять загрозу безпеці країни, в якій вони знаходяться, або засуджені чинним вироком за вчинення особливо тяжкого злочину (стаття 33 Конвенції). Проте відповідно до статті 5 Конвенції 1951 року) ніщо в цій Конвенції не порушує жодних прав і переваг, наданих біженцям будь-якою Договірною Державою незалежно від цієї Конвенції. Разом із цим судам необхідно мати на увазі, що положення статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, відповідно до якого нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню, має абсолютний характер. Заборона

також означає, що держава не має права піддавати особу загрозі застосування катувань або нелюдському поводженню в інших країнах, заборону видворення особи в країни, в яких є загроза застосування до них катувань або інших видів жорстокого поводження.

Таким чином, положення статті 3 Конвенції 1950 року мають пріоритет щодо положень статті 33 Конвенції 1951 року, оскільки надають особам більший обсяг прав.

<...>

- ***Рішення «Сааді проти Італії» (Saadi v. Italy), заява № 37201/06, п. 130*** ●

<...>

130. Щоб встановити чи існує ризик жорстокого поводження, Суд повинен розглянути передбачувані наслідки висилки заявника до приймаючої країни з урахуванням загальної ситуації в цій країні та особистих обставин заявника (див. згадане вище рішення «Вільвараджах та інші проти Сполученого Королівства», § 108).

<...>

ЗАХИСТ БІЖЕНЦІВ ТА ШУКАЧІВ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ

- ***Стаття 33 (1) Конвенції про статус біженців 1951 р.*** ●

<...>

Стаття 33 Заборона вислання біженців або їхнього примусового повернення (в країни, з яких вони прибули)

1. Договірні Держави не будуть жодним чином висилати або повертати біженців до кордонів країни, де їхньому життю чи свободі загрожуватиме небезпека через їхню расу, релігію, громадянство, належність до певної соціальної групи або політичні переконання.

<...>

- ***Пункт 5 частини 2 статті 557 Кримінального процесуального кодексу України*** ●

<...>

Стаття 557. Відмова у виконанні запиту про міжнародну правову допомогу

1. За відсутності міжнародного договору України у виконанні запиту повинно бути відмовлено, якщо:
- 5) є достатні підстави вважати, що запит спрямований на переслідування, засудження або покарання особи за ознаками її раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками;

<...>

- **Частина 2, 3 статті 589 Кримінального процесуального кодексу України** ●

<...>

2. Особа, якій надано статус біженця, статус особи, яка потребує додаткового захисту, або їй надано тимчасовий захист в Україні, не може бути видана державі, біженцем з якої вона визнана, а також іноземній державі, де її здоров'ю, життю або свободі загрожує небезпека за ознаками раси, віросповідання (релігії), національності, громадянства (підданства), приналежності до певної соціальної групи або політичних переконань, крім випадків, передбачених міжнародним договором України.

3. У разі відмови у видачі з мотивів громадянства та наявності статусу біженця або з інших підстав, що не виключають здійснення кримінального провадження, за клопотанням компетентного органу іноземної держави Генеральна прокуратура України доручає здійснення досудового розслідування стосовно цієї особи в порядку, передбаченому цим Кодексом.

<...>

- **Частина 4 статті 590 Кримінального процесуального кодексу України** ●

<...>

Стаття 590. Рішення за запитом про видачу особи (екстрадицію)

4. Рішення про видачу особи (екстрадицію) не може бути прийнято, якщо така особа подала заяву про визнання її біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, чи скористалася відповідно до законодавства правом на оскарження рішення щодо зазначених статусів, до остаточного розгляду заяви, у порядку, встановленому законодавством України. Інформація про подання особою зазначених заяв або оскарження відповідних рішень не надається іноземній державі, що надіслала запит.

<...>

- **Стаття 3, 31 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»** ●

<...>

Стаття 3. Заборона вислання або примусового повернення біженця чи особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, до країни, з якої вони прибули та де їх життя або свободі загрожує небезпека

1. Біженець чи особа, яка потребує додаткового захисту або якій надано тимчасовий захист, не може бути вислана або примусово повернута до країни, де їх життю або свободі загрожує небезпека за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань, а також з інших причин, що визнаються міжнародними договорами чи міжнародними організаціями, учасниками яких є Україна, як такі, що не можуть бути повернуті до країн походження.

2. Біженець чи особа, яка потребує додаткового захисту або якій надано тимчасовий захист, не може бути вислана або примусово повернута до країн, де вони можуть зазнати катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання або з яких вони можуть бути вислані або примусово повернуті до країн, де їх життю або свободі загрожує небезпека за ознаками віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань, а також з інших причин, що визнаються міжнародними договорами чи міжнародними організаціями, учасниками яких є Україна, як такі, що не можуть бути повернуті до країн походження.

<...>

Стаття 13. Права та обов'язки особи, стосовно якої прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту

1. Особа, стосовно якої прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, має право на:

- тимчасове працевлаштування, навчання, медичну допомогу в порядку, встановленому законодавством України;
- проживання у родичів, у готелі, піднаймання житлового приміщення або користування житлом, наданим у пункті тимчасового розміщення біженців;
- безоплатну правову допомогу в установленому порядку;
- конфіденційне листування з УВКБ ООН та право на відвідання співробітниками УВКБ ООН;
- інші права, передбачені Конституцією та законами України для іноземців та осіб без громадянства, які законно перебувають на території України.

2. Особа, яка звернулася за наданням статусу біженця чи додаткового захисту і стосовно якої прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, зобов'язана:

- подати центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, відомості, необхідні для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту; відбути до визначеного місця тимчасового проживання у разі одержання направлення центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту;
- проходити медичне обстеження на вимогу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту;
- з'являтися до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, у визначений ним строк; повідомляти центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасо-

вого захисту, про свої поїздки за межі адміністративно-територіальної одиниці України, на території якої вона проживає.

<...>

- **Частина 8 статті 26 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» ●**

<...>

8. Примусове повернення не застосовується до іноземців та осіб без громадянства, які не досягли 18-річного віку, до іноземців та осіб без громадянства, на яких поширюється дія Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту».

<...>

- **Частина 3 стаття 27 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» ●**

<...>

Стаття 27. Видача іноземців та осіб без громадянства

3. Положення частини 2 цієї статті не застосовуються до осіб, на яких поширюється дія Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»

<...>

- **Частина 2 статті 28 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» ●**

<...>

Стаття 28. Передача іноземців та осіб без громадянства для відбування покарання

2. Положення частини 1 цієї статті не застосовуються до осіб, на яких поширюється дія Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»

<...>

- **Частина 8 статті 30 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» ●**

<...>

8. Положення цієї статті не застосовуються до іноземців та осіб без громадянства, на яких поширюється дія Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту».

<...>

- **Частина 1 статті 31 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» ●**

<...>

Стаття 31. Заборона щодо примусового повернення чи примусового видворення або видачі чи передачі іноземця та особи без громадянства

1. Іноземець або особа без громадянства не можуть бути примусово повернуті чи примусово видворені або видані чи передані до країн:

- де їх життю або свободі загрожуватиме небезпека за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної оціальної групи або політичних переконань;
- де їм загрожує смертна кара або страта, катування, жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання;
- де їх життю або здоров'ю, безпеці або свободі загрожує небезпека внаслідок загальнопоширеного насильства в ситуаціях міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту чи систематичного порушення прав людини, або природного чи техногенного лиха, або відсутності медичного лікування чи догляду, який забезпечує життя;
- де їм загрожує видворення або примусове повернення до країн, де можуть виникнути зазначені випадки.

<...>

- **Абзац 5 пункту 2 постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні» від 25.06.2009 №11 ■**

<...>

При цьому необхідно враховувати, що примусове видворення не застосовується до іноземців та осіб без громадянства, на яких поширюється дія Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» та Закону України «Про протидію торгівлі людьми».

<...>

- **Абзац 6 пункту 26 постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні», від 25.06.2009 №11 ■**

<...>

Примусове видворення не застосовується до іноземців та осіб без громадянства, на яких поширюється дія Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту».

<...>

- **Ухвала Вищого адміністративного суду України № К/9991/84234/11 від 13.01.2013** ■

<...>

Статтею 3 Європейської конвенції передбачено, що видача не здійснюється, якщо правопорушення, у зв'язку з яким вона запитується, розглядається запитуваною Стороною як політичне правопорушення або правопорушення, пов'язане з політичним правопорушенням.

Таке ж правило застосовується, якщо запитувана Сторона має достатньо підстав вважати, що запит про видачу правопорушника за вчинення звичайного кримінального правопорушення був зроблений з метою переслідування або покарання особи на підставі її раси, релігії, національної приналежності чи політичних переконань або що становище такої особи може бути зашкоджене з будь-якої з цих причин.

Крім того, за правилами статті 3 Закону України «Про біженців» біженець не може бути висланий або примусово повернутий до країн, де його життю або свободі загрожує небезпека через його расу, віросповідання (релігію), національність, громадянство (підданство), належність до певної соціальної групи або політичні переконання та не може бути висланий або примусово повернутий до країн, де він може зазнати катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, або з якої він може бути висланий або примусово повернутий до країн, де його життю або свободі загрожує небезпека через його расу, релігію, національність, громадянство (підданство), належність до певної соціальної групи або політичні переконання.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що в країні, яка заявляла клопотання про екстрадицію Позивача, за міжнародними матеріалами щодо ситуації с правами людини, існував ризик що у разі вислання, він може бути підданий жорстокому поводженню.

<...>

2. ОСОБЛИВІ ПОТРЕБИ

Чи має особа особливі потреби, які перешкоджають примусовому видворенню або екстрадиції (видачі)?

ТЯЖКО ХВОРІ ОСОБИ

- **Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 16** ■

<...>

Керівний принцип 16. Здатність до подорожі і медичне обстеження

1. Особи не повинні бути вислані до тих пір, поки вони з медичної точки зору не здатні до по-дорожей.
2. Державам-членам рекомендується проведення медичного обстеження до висилки всіх осіб, що повертаються, або, де вони мають відому медичну схильність, або де потрібно лікування, або де передбачається використання пристроїв обмеження руху.
3. Медичний огляд повинен бути запропонований особам, які піддавалися діям з висилки, яка була перервана у зв'язку з їх опором, у випадках, коли сила повинна була бути застосована супроводжуючими.
4. Країнам перебування рекомендується мати «підходить до польоту» декларації, видані у випадках висилки повітряним транспортом.

<...>

- *Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Д проти Великобританії» (D v. UK), заява № 146/1996/767/964, п. 51-54 ●*

<...>

51. Суд зазначає, що заявник страждає на смертельну та невиліковну хворобу, що добігла останньої стадії. На день слухання відомо, що його стан здоров'я значно погіршився і він має бути переведений до лікарні. Його стан здоров'я викликає занепокоєння (див. вище § 21). Певна якість його життя є наслідком доступності у Великій Британії сучасного лікування та медикаментів, а також турбота і допомога благодійних організацій. Йому надали поради, як підготуватися до смерті, та він призвичаївся до своїх доглядальниць (див. вище § 19).

52. Раптове позбавлення цих можливостей матиме драматичні наслідки для нього. Не заперечується, що його висилка прискорить смерть. Є значна загроза, що обстановка ворожості, яка чекає його у Сан-Кітсі ще зменшить його вже без того обмежені життєві сподівання та завдасть йому гострих психічних та фізичних страждань. Будь-яке лікування, на яке він може сподіватися там, не здатне боротися з інфекціями, з якими він можливо зіткнеться через відсутність житла та відповідного харчування, а також через медичні та санітарні проблеми, з якими має справу населення Сан-Кітса (див. вище § 32). Хоча він має двоюрідного брата у Сан-Кітсі, але не надано жодного доказу, що ця особа погодиться доглядати за смертельно хворою людиною або соціальної підтримки (див. вище § 18). Не доведено також, що заявнику гарантоване місце у будь-якій лікарні на острові, які, згідно з заявою Уряду, лікують хворих на СНІД (див. вище § 17).

53. Зважаючи на ці виняткові обставини та пам'ятаючи критичний стан смертельної хвороби, у якому зараз знаходиться заявник, виконання рішення про висилку його до Сан-Кітсу утворило би нелюдське поводження з боку відповідної держави на порушення статті 3 (стаття 3).

Суд також зазначає у цьому відношенні, що відповідна держава прийняла на себе відповідальність за лікування заявника з серпня 1994 року. Він впевнився у медичній та пом'якшуючій допомозі, яку він отримує на цей час, і без сумніву психологічно готовий до смерті у звичній та співчутливій обстановці. Хоча не можна сказати, ніби умови, у яких він опиниться у країні, що приймає, самі собою порушують стандарти статті 3, вислання поставить його під реальну загрозу смерті у найбільш несприятливих обставинах та утворить, таким чином, нелюдське поводження.

Не ставлячи під сумнів добросовісність обіцянок, які Уряд надав Суду (див. вище § 44), треба зазначити, що згадані міркування виходять за межі питання, чи здатен заявник подорожувати до Сан-Кітса.

54. Зважаючи на це, Суд наголошує, що іноземці, які відбули своє тюремне ув'язнення та підлягають висилці, не можуть за загальним правилом вимагати будь-якого права залишитись на території держави-учасниці, щоб продовжити користуватися перевагами медичної, соціальної та іншої допомоги, яку отримували у державі, що висилає, під час перебування у в'язниці. Але у дуже виняткових обставинах цього випадку та через непереборні гуманітарні міркування, про які йдеться, слід вважати, що виконання рішення про висилку заявника порушило би статтю 3 (стаття 3).

<...>

ДІТИ БЕЗ СУПРОВОДУ

- **Частина 8 статті 26 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» ●**

<...>

8. Примусове повернення не застосовується до іноземців та осіб без громадянства, які не досягли 18-річного віку, до іноземців та осіб без громадянства, на яких поширюється дія Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»

<...>

- **Частина 2 пункт 1.9.наказу МВС, АДПСУ, СБУ «Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства» ●**

<...>

Примусове повернення не застосовується до іноземців та осіб без громадянства, які не досягли 18-річного віку, до іноземців та осіб без громадянства, на яких поширюється дія Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту».

<...>

- **Абзац 3, 16 пункту 26 постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України.**

«Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні» від 25.06.2009 №11 ■

<...>

Примусове повернення не застосовується до іноземців та осіб без громадянства, які не досягли 18-річного віку, до іноземців та осіб без громадянства, на яких поширюється дія Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту».

У разі примусового видворення дитини, розлученої з батьками, судам слід перевіряти, щоб вона потрапила до члена своєї сім'ї, спеціально призначеного опікуна або у відповідний центр прийому в державі повернення.

<...>

- **Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, №2.5 ■**

<...>

5. Перш, ніж видавати наказ про висилку відносно розлученої дитини, допомога - зокрема юридична допомога - повинна бути надана з належним урахуванням найкращих інтересів дитини. Перед висилкою такої дитини зі своєї території, органи влади держави перебування повинні запевнитись в тому, він / вона буде повернутий до члена його / її сім'ї, призначеного опікуна або відповідних приймаючих установ у державі повернення.

<...>

- **Стаття 10 Директиви Європарламенту та Ради про загальні стандарти та процедури держав-членів для повернення громадян третіх країн за їх незаконного перебування (16 грудня 2008 року) ■**

<...>

Стаття 10. Повернення і видворення неповнолітніх без супроводу

1. Перед прийняттям рішення про повернення щодо неповнолітнього без супроводу йому з належним урахуванням найвищих інтересів дитини надається сприяння з боку компетентних органів, відмінних від органів влади, відповідальних за примусове виконання повернення.

2. Перед видворенням з території держави-члена неповнолітнього без супроводу органи цієї держави-члена пересвідчуються в тому, що він буде переданий членові його сім'ї, призначеному опікуну або відповідним приймаючим структурам в державі повернення.

<...>

ЖЕРТВИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ- **Стаття 16.2 Конвенції Ради Європи про торгівлю людьми** ■

<...>

2. Коли Сторона повертає жертву в іншу державу, таке повернення здійснюється з дотриманням прав, безпеки й гідності цієї особи й статусу будь-яких процесуальних дій, пов'язаних з тим фактом, що ця особа є жертвою; і бажано, щоб повернення було добровільним.

<...>

- **Частина 4 статті 15 Закону України «Про протидію торгівлі людьми»** ●

<...>

4. У разі прийняття рішення про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, їй видається довідка.

У разі відмови у встановленні статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, заявник має право оскаржити таке рішення у судовому порядку.

<...>

- **Рішення Європейського суду з праву людини у справі «Ранцев проти Кіпра та Росії» (Rantsev v. Cyprus and Russia), заява № 25965/04, п. 286**

<...>

286. Подібно статті 2 та 3 Конвенції стаття 4 за певних обставин може вимагати від держави вжити оперативні заходи щодо захисту жертв або потенційних жертв торгівлі людьми (вищезгадана постанова Великої Палати Європейського суду у справі «Османи проти Сполученого Королівства» № 22535/93, § 115, ECHR 2000 III). Для того, щоб у обставинах певної справи виникло позитивне зобов'язання держави вжити оперативні заходи, необхідно зазначити, що органи державної влади знали або повинні були знати про обставини, що викликали обґрунтовану підозру в тому, що зазначеній особі погрожувала або погрожує реальна або безпосередня безпека стати жертвою торгівлі людьми або експлуатації в сенсі положень пункту а) статті Палермського протоколу та пункту а) статті 4 Конвенції про протидію торгівлі людьми. У випадку, коли відповідь на питання є задовільною, статтю 4 Конвенції буде порушено, якщо органи державної влади не вживатимуть відповідних заходів в межах своїх повноважень, щоб вивести особу з цієї ситуації або усунути цю небезпеку (див. вище «Османи проти Сполученого Королівства» № 22535/93, § 116-117; «Махмут Кайа проти Туреччини», § 115-116).

<...>

ОСОБИ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА

- **Стаття 31 Конвенції про статус апатридів 1954 р** ●

<...>

Стаття 31. Вислання

1. Договірні Держави не висилають апатрида, що законно перебуває на їхній території, окрім як в інтересах державної безпеки або громадського порядку.

2. Висилання такого апатрида проводиться тільки відповідно до рішень, винесених у судовому порядку. За винятком випадків, коли цьому перешкоджають вагомі інтереси державної безпеки, апатриду надається право представлення у своє виправдання доказів і оскарження в належних інстанціях або перед особою чи особами, спеціально призначеними компетентними органами влади, а також право мати для цих цілей своїх представників.

3. Договірні Держави надають таким апатридам достатній строк для одержання законного права на в'їзд до іншої країни. Договірні Держави зберігають за собою право застосовувати протягом цього терміну такі заходи внутрішнього характеру, які вважатимуть за необхідне.

<...>

3. ЗАБОРОНА КОЛЕКТИВНОЇ ВИСИЛКИ

Чи не порушує рішення про примусове видворення чи видачу принцип заборони колективної висилки?

- **Стаття 4 Протоколу № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї** ●
- **Частина 2 статті 31 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»** ●

<...>

2. Забороняється колективне примусове видворення іноземців та осіб без громадянства.

<...>

- **Абзац 8 пункту 26 постанови Пленуму Вищого адміністративного ауду України «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів,**

пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні» від 25.06.2009 №11 ■

<...>

Також забороняється колективне примусове видворення іноземців та осіб без громадянства.

<...>

- ***Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 3***

<...>

Керівний принцип 3. Заборона колективного вислання

Рішення щодо примусового повернення видається тільки на підставі розумного і об'єктивного розгляду конкретної справи кожної окремої особи, і повинні братися до уваги обставини, характерні для кожного конкретного випадку. Колективне вислання іноземців заборонено.

<...>

- ***Стаття 4 Протоколу № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї,***

<...>

Стаття 4. Заборона колективного вислання іноземців

Колективне вислання іноземців заборонено.

<...>

- ***Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Чонка проти Бельгії» (Conka v. Belgium) заява № 51564/99, п. 59 ●***

<...>

59. Суд повертається до своєї практики, відповідно до якої колективне вислання, у сенсі статті 4 Протоколу № 4 слід тлумачити як будь-який захід, що примушує групу іноземців покинути межі країни, за винятком випадку, коли такий захід вжито на підставі розумного і об'єктивного вивчення конкретної справи кожного окремого іноземця у групі (див. згадану вище справу Андрика). Проте це не означає, що у разі задоволення останньої умови обставини виконання рішення про вислання не відіграють жодної ролі при визначенні того, чи було дотримано положення статті 4 Протоколу № 4.

<...>

4. РОЗГЛЯД ДИПЛОМАТИЧНИХ ЗАПЕВНЕНЬ

Чи слід суду брати до уваги дипломатичні запевнення?

- **Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Исмоилов проти Росії» (Ismoilov v. Russia), заява № 2947/09, п. 127 ●**

<...>

127. В кінці, Суд розгляне аргументи Уряду щодо гарантій гуманного поводження з боку узбецьких органів влади забезпечивши заявників адекватними гарантіями безпеки. У попередній справі «Сааді проти Італії» також зазначено, що дипломатичних запевнень не достань, щоб забезпечити адекватний захист від ризику жорстокого поводження, де надійні джерела свідчать про те, що існує практика, якої влада дотримується або на які закриває очі та яка прямо протирічить Конвенції (див. згадане вище рішення «Сааді проти Італії» § 147 та 148). Враховуючи, що практика тортур в Узбекистані описується визнаними міжнародними експертами як систематична (див. вище § 121), Суд не переконаний, що запевнення надані узбецькими органами влади забезпечать гарантії від ризику жорстокого поводження.

<...>

5. ВИСИЛКА ДО ТРЕТЬОЇ КРАЇНИ

Якщо особу буде примусово видворено до третьої країни, чи суд вважає, що особа зможе отримати доступ до цієї країни та зможе отримати там захист від поводження, яке суперечить ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод?

МІГРАНТИ В РУСІ

- **Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 2.6 ■**

<...>

6. Наказ про висилку не повинен застосовуватись, якщо влада держави перебування встановила, що держава повернення відмовиться прийняти назад особу, що повертається. Якщо особа, що повертається не допущена до країни повернення, держава перебування повинна прийняти його / її назад.

<...>

ОПОСЕРЕДКОВАНЕ ПРИМУСОВЕ ПОВЕРНЕННЯ

- **Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 2.2 – 2.4 ■**

<...>

2. Наказ про висилку повинен бути виданий тільки після того як органи влади держави перебування, розглянувши всю відповідну інформацію доступну для них, впевнені, що можливе

втручання в право на повагу до сімейного та / або приватного життя особи, що повертається, зокрема, є пропорційними і відповідно до законної мети.

3. Якщо держава повернення не є державою походження, наказ про висилку повинен видаватися тільки якщо органи влади держави перебування впевнені, настільки наскільки можна розумно очікувати, що держава, до якої особа повертається, не буде висилати його або її до третьої держави, де він чи вона буде піддаватися реальній небезпці, зазначеній у пункті 1, підпункті a. і b. або в інших ситуаціях, зазначених у пункті 1, підпункті c.

4. Роблячи вищезазначену оцінку щодо ситуації в державі повернення, органи влади держави перебування повинні дослідити доступні джерела інформації, у тому числі неурядові джерела інформації, і вони повинні розглядати будь-яку інформацію надану Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН).

<...>

- ***Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Т.И. проти Великобританії» (TI v. UK), заява № 43844/98*** ●

<...>

В даній справі заявник перебуває під загрозою висилки до Німеччини, де раніше було винесено рішення щодо його висилки до Шрі-Ланки. Усіма сторонами прийнято, що заявник не є таким, що підпадає в Німеччині під загрозу поводження, що суперечить статті 3. Його повернення до Німеччини це одна ланка у можливому ланцюгу подій, які можуть призвести до його повернення до Шрі-Ланки, де як він стверджував, йому загрожує реальний ризик такого поводження.

Суд вважає, що в цьому випадку непряма висилка до посередницької країни, яка також є договірною державою, не впливає на відповідальність Сполученого Королівства надавати гарантії щодо того, що заявник в результаті висилки не буде підданий поводженню, що суперечить статті 3 Конвенції.

<...>

6. ЕФЕКТИВНІ ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ПРОТИ ВИСИЛКИ

Чи переконався суд у можливості використання особою ефективних засобів захисту для оскарження рішення про висилку?

ОДИН З ПРИМІРНИКІВ РІШЕННЯ ВИДАЄТЬСЯ БЕЗПОСЕРЕДНЬО ОСОБІ

- ***Частина 3 статті 590 Кримінального процесуального кодексу України*** ●

<...>

3. У разі прийняття рішення про видачу (екстрадицію) такій особі вручається його копія. Якщо впродовж десяти днів зазначене рішення не оскаржено до суду, організовується фактична видача цієї особи компетентним органам іноземної держави.

<...>

- **Абзац 1, 6 пункту 2.1. наказу МВС, АДПСУ, СБУ «Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства» від 23.04.2012 № 353/271/150**

<...>

2.1. Рішення про примусове повернення з України іноземця або особи без громадянства (додаток 1) (далі - рішення про примусове повернення) готується у двох примірниках посадовою особою територіального органу, територіального підрозділу ДМС, органу охорони державного кордону (стосовно іноземців, яких затримано у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України) та органу СБУ і затверджується начальником (заступником начальника) відповідного органу або особою, яка виконує його обов'язки, за наявності підстав, зазначених у пункті 1.6 розділу I цієї Інструкції, з подальшим повідомленням щодо рішення про примусове повернення з України іноземця або особи без громадянства (додаток 2) протягом 24 годин прокуророві за територіальністю про підстави прийняття такого рішення.

Один із примірників рішення про примусове повернення негайно видається іноземцю, стосовно якого воно прийнято. Інший примірник залишається в органі, який його прийняв.

<...>

ПРИЧИНИ ГРУНТУЮТЬСЯ НА ФАКТАХ ТА НОРМАХ ПРАВА

- **Пункт 1.8. наказу МВС, АДПСУ, СБУ «Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства» № 353/271/150 від 23.04.2012 ●**

<...>

1.8. Примусове видворення передбачає: виявлення порушника, поміщення його в пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України (далі - ПТПІ), документальне оформлення примусового видворення, подальше супроводження іноземця до пункту пропуску через державний кордон України чи до країни походження.

Примусове видворення з України іноземців здійснюється на підставі постанови адміністративного суду. Така постанова виноситься судом за позовом територіальних органів, територіальних підрозділів ДМС, органів охорони державного кордону (стосовно іноземців, яких затримано у межах

контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України), органів СБУ, крім випадків затримання іноземців за незаконне перетинання державного кордону України поза пунктами пропуску через державний кордон України та їх передачі прикордонним органам суміжної держави.

Позовні заяви територіальних органів, територіальних підрозділів ДМС, органів охорони державного кордону, органів СБУ про примусове видворення іноземців подаються до окружного адміністративного суду за місцезнаходженням відповідного органу, підрозділу за наявності однієї з таких підстав:

- якщо вони не виконали в установлений строк без поважних причин рішення про примусове повернення;
- якщо є обґрунтовані підстави вважати, що вони будуть ухилитися від виконання такого рішення.

Іноземці, прийняті відповідно до міжнародного договору про реадмісію, які не мають законних підстав для перебування на території України, також підлягають примусовому видворенню, якщо між Україною і країною громадянської належності чи країною попереднього постійного проживання таких іноземців відсутній договір про реадмісію.

<...>

- ***Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 4*** ■

<...>

Керівний принцип 4. Повідомлення про наказ про висилку

1. Наказ про висилку слід направляти в письмовій формі відповідній особі або безпосередньо, або через його / її уповноваженого представника. При необхідності, адресату має бути надано роз'яснення наказу мовою, яку він / вона розуміє. Наказ про висилку повинен зазначати:

- правові та фактичні підстави, на яких він ґрунтується;
- доступні засоби захисту, незалежно від того, чи мають вони призупиняючий ефект, та терміни, в межах яких такі засоби можуть бути реалізовані.

Крім того, органам влади держави перебування рекомендується зазначати:

- органи, від яких можна отримати додаткову інформацію щодо виконання наказу про висилку;
- наслідки недотримання наказу про висилку.

<...>

- ***Настанови Ради Європи щодо примусового повернення, № 5*** ■

<...>

Керівний принцип 5. Засоби захисту проти наказу про висилку

1. В наказі про висилку, або в процесі, що веде до наказу про висилку, суб`єкту наказу про висилку повинно бути надано ефективний засіб правового захисту перед компетентним органом влади або органом, що складається з членів, які є неупередженими, і які користуються гарантіями незалежності. Компетентний орган влади або орган повинні мати владу на перегляд наказу про висилку, включаючи можливість тимчасового призупинення його виконання.

2. Засіб повинен запропонувати необхідні процесуальні гарантії і мати такі характеристики:

- терміни для здійснення правового захисту не повинні бути необґрунтовано короткими;
- засіб повинен бути доступним, що передбачає, зокрема, якщо суб`єкт наказу про висилку не має достатніх коштів для оплати необхідної правової допомоги, йому / їй вона повинна бути надана безкоштовно, згідно з відповідними національними правилами про правову допомогу;
- у випадках, коли особа, що повертається, сверджує, що висилка призведе до порушення її прав людини, як вони викладені в Принципі 2.1, засіб повинен забезпечувати сувору перевірку такого твердження.

3. Здійснення правового захисту повинно мати призупиняючий ефект, коли особа, що повертається має обґрунтовану заяву, що він або вона буде піддаватися поводженню, що суперечить його або її правам людини, як викладено в Принципі 2.1.

<...>

- **Директива Європейського парламенту та Ради про загальні стандарти та процедури держав-членів для повернення громадян третіх країн за їх незаконного перебування (16 грудня 2008 року), ст. 12.1, 13** ■

<...>

Стаття 12. Форма

1. Рішення про повернення і, за доцільності, рішення про заборону в`їзду, а також рішення про видворення виносяться в письмовій формі, повинні вказувати їх юридичні і фактичні підстави і містити інформацію про наявні способи оскарження.

Стаття 13. Способи оскарження

1. Відповідний громадянин третьої країни повинен мати у своєму розпорядженні ефективний спосіб оскарження з метою оскарження зазначених у частині 1 статті 12 рішень, пов`язаних з поверненням, у компетентному судовому або адміністративному органі влади або в компетентному органі, що складається з неупереджених членів, які користуються гарантіями незалежності.

2. Передбачені в частині 1 орган влади чи орган уповноважені переглядати зазначені в частині 1 статті 12 рішення, пов'язані з поверненням, і можуть, зокрема, тимчасово призупиняти їх виконання, крім випадків, коли тимчасове призупинення вже відбувається згідно з національним законодавством.

3. Відповідний громадянин третьої країни повинен мати можливість отримувати юридичну консультацію, юридичне представництво і, в разі необхідності, мовне сприяння.

4. Держави-члени забезпечують, щоб необхідна правова допомога та/або необхідне представництво надавалися за клопотанням безоплатно згідно з національним законодавством або національними правилами стосовно правової допомоги, і можуть передбачати, що на таку безоплатну правову допомогу та/або на таке безоплатне представництво розповсюджувалися умови, викладені в частинах 3-6 статті 15 Директиви 2005/85/ЄС.

<...>

7. ПРИВАТНЕ ТА СІМЕЙНЕ ЖИТТЯ

Чи має особа право на приватне та сімейне життя в Україні? Якщо так, чи є висилка особи законною та необхідною в демократичному суспільстві?

СІМЕЙНЕ ЖИТТЯ

- **Стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод** ●

<...>

Стаття 8. Право на повагу до приватного і сімейного життя

1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

<...>

- **Стаття 4 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»** ●

<...>

Стаття 4. Сприяння збереженню єдності сімей біженців та осіб, які потребують додаткового захисту або яким надано тимчасовий захист

1. Україна сприяє збереженню єдності сімей біженців та осіб, які потребують додаткового захисту або яким надано тимчасовий захист.

2. Члени сім'ї особи, яку визнано біженцем в Україні або особою, яка потребує додаткового захисту або якій надано тимчасовий захист в Україні, мають право з метою возз'єднання сім'ї в'їхати на територію України і бути визнаними біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, або отримати тимчасовий захист за відсутності умов, передбачених абзацами другим - четвертим частини 1 статті 6 та абзацами другим і третім частини 1 статті 25 цього Закону.

3. У разі якщо біженці та особи, які потребують додаткового захисту або яким надано тимчасовий захист, не зможуть надати офіційні документальні докази сімейного зв'язку з членами своєї сім'ї, беруться до уваги інші докази, які мають бути оцінені відповідно до законодавства України. Відмова у возз'єднанні сім'ї не може ґрунтуватися виключно на підставі відсутності документів, що підтверджують факт сімейного зв'язку.

4. Біженці та особи, які потребують додаткового захисту або яким надано тимчасовий захист, можуть з метою возз'єднання сім'ї без перешкод залишити територію України.

<...>

- ***Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Прітті проти Великобританії» (Pretty v. UK), заява № 2346/02 п. 61 ●***

<...>

61. У своїх попередніх рішеннях Суд уже мав нагоду зауважити, що поняття «приватного життя» є широким і не піддається вичерпному визначенню. Воно охоплює фізичну та психічну цілісність людини (рішення у справі «Х. і Y. проти Нідерландів» від 26 березня 1985 року, серія А, № 91, с. 11, § 22). Іноді воно може включати в себе деякі аспекти її фізичного та соціального «я» (рішення у справі «Мікулич проти Хорватії» (Mikulić v. Croatia), № 53176/99 [секція 1] від 7 лютого 2002 року, § 53). Такі аспекти життя людини, як, наприклад, гендерна ідентифікація, ім'я та сексуальна орієнтація, статеве життя, є елементами її особистого життя, право на яке ґарантується статтею 8 (див., наприклад, рішення у справі «В. проти Франції» від 25 березня 1992 року, серія А, № 232-С, § 63; рішення у справі «Бурггартц проти Швейцарії» від 22 лютого 1994 року, серія А, № 280-В, п. 24; рішення у справі «Даджен проти Сполученого Королівства» від 22 жовтня 1991 року, серія А, № 45, § 41; та у справі «Ласкі, Джагґард і Браун проти Сполученого Королівства» від 19 лютого 1997 року, Reports 1997-1, §36). Стаття 8 також ґарантує право на особистий розвиток і право людини налагоджувати й розвивати стосунки з іншими людьми та зовнішнім світом (див., наприклад, доповідь Комісії у згаданому вище рішенні у справі «Бурггартц проти Швейцарії», § 47; доповідь Комісії у рішенні у справі «Фрідл проти Австрії», серія А, № 305-В, § 45). Хоча

в жодній попередній справі не встановлено, що як таке право на самовизначення міститься у статті 8 Конвенції, Суд вважає, що поняття особистої самостійності є важливим принципом, на підставі якого тлумачаться її гарантії.

<...>

- ***Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Нунез проти Норвегії» (Nunez v. Norway), заява № 55597/09, п. 70 ●***

<...>

70. Суд також нагадує, що стаття 8 Конвенції не покладає загального обов'язку на державу поважати вибір імігрантами країни свого перебування та санкціонувати воз'єднання сімей на своїй території. Однак, у справах, які стосуються сімейного життя та іміграції, об'єм обов'язків допустити родичів осіб, які перебувають на її території, залежатиме від конкретних обставин, осіб та загального інтересу (див. згадане вище рішення «Гюль проти Швейцарії» § 38, та «Родригес да Сильва та Хогкамер проти Нідерландів» § 39). До обставин, які мають бути враховані відносяться рівень порушення сімейного життя, рівень зв'язків в країні-учасниці, чи існують нездолані перешкоди для проживання сім'ї у рідній країні для одного або декількох з них та чи існують там фактори іміграційного контролю (наприклад, випадки порушення іміграційного законодавства) (див. згадане вище рішення «Родригес да Сильва та Хогкамер проти Нідерландів»; «Аджай та інші проти Сполученого Королівства» № 27663/95, від 22 липня 1999; «Соломон проти Нідерландів» від 5 вересня 2000, № 44328/98). Іншим важливим фактором може стати питання чи створилося сімейне життя після того, як певні особи були попереджені про те, що іміграційний статус одного з них впливав на збереження сімейного життя в приймаючій країні (див. рішення «Джері Оладжиде Сарумі проти Сполученого Королівства» від 26 січня 1999 № 43279/98, «Андрій Шебашов проти Латвії» від 22 травня 1999 року, № 50065/99). В цьому випадку висилка члена сім'ї, який не є громадянином, буде несумісна зі статтею 8 Конвенції тільки за певних обставин (див. згадане вище рішення «Абдулазис, Кабалес та Банкалдалі проти Сполученого Королівства» § 68; «Мітчел проти Сполученого Королівства» від 24 листопада 1998, № 40447/98; «Аджай та інші проти Сполученого Королівства»; «Родригес да Сильва та Хогкамер проти Нідерландів»).

<...>

- ***Стаття 5 Директиви Європарламенту та Ради про загальні стандарти та процедури держав-членів для повернення громадян третіх країн за їх незаконного перебування 16 грудня 2008 року ■***

<...>

Стаття 5 Принцип невислання, вищі інтереси дитини, сімейне життя і стан здоров'я

У ході імплементації цієї Директиви держави-члени належним чином враховують:

- a) вищі інтереси дитини;
- b) сімейне життя;

с) стан здоров'я відповідного громадянина третьої країни, і дотримуються принципу невислання.

<...>

ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ

- **Рішення Європейського суду з прав людини** у справі «**Омоджуді проти Великобританії**» (*Omojudi v. UK*), заява № 1820/08, п. 37 ●

<...>

37. Крім того, Суд нагадує, що оскільки стаття 8 гарантує право на особистий розвиток і право людини налагоджувати й розвивати стосунки з іншими людьми та зовнішнім світом і може іноді охоплювати аспекти соціальної ідентифікації, воно повино бути прийнято, як сукупність соціальних зв'язків між мігрантами та суспільством в якому вони живуть як частина поняття «приватне життя» в розумінні статті 8. Незалежно від наявності чи відсутності «сімейного життя», висилка мігранта являє собою втручання в його або її право на повагу до приватного життя. Це буде залежати від обставин конкретної справи, чи є це доцільним для Суду зосередитися на «сімейному житті» замість «приватного життя» (див. «Маслов проти. Австрії», №. 1638/03, ЄСПЛ 2008 § 63).

<...>

ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ:

1. Конвенція про статус біженців 1951 р.
2. Конвенція про статус апатридів 1954 р.
3. Конвенція проти катувань
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
5. Протокол N 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї
6. Конвенція Ради Європи про торгівлю людьми
7. Конституція України
8. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»
9. Закон України «Про безоплатну правову допомогу»
10. Закон України «Про засади державної мовної політики»
11. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»
12. Закон України «Про протидію торгівлі людьми»
13. Кодекс адміністративного судочинства України
14. Кримінальний процесуальний Кодекс України
15. Постанова КМУ №1363 від 28 грудня 2011 р. «Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання осіб»
16. Постанова КМУ № 1110 від 17 липня 2003 р. «Про затвердження Типового положення про пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні»
17. Настанови по процедурам і критеріям визначення статусу біженця УВКБ ООН
18. Настанови УВКБ ООН про затримання
19. Настанови Ради Європи щодо примусового повернення
20. Постанова Пленуму ВАСУ № 1 від 25.06.2009 р. «Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця та особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, примусового повернення і примусового видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні»
21. Наказ МВС, АДПСУ, СБУ «Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства» № 353/271/150 від 23.04.2012

22. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції з оформлення посадовими особами Державної прикордонної служби України матеріалів справ про адміністративні правопорушення» № 898 від 18.09.2013 р.
23. Рішення ЄСПЛ «Новак проти України» (Nowak v. Ukraine), заява № 60846/10 (посилання на електронний ресурс)
24. Рішення ЄСПЛ «М.С.С. проти Бельгії та Греції» (M.S.S. v. Belgium and Greece), заява № 30696/09
25. Рішення ЄСПЛ «Мусхаджиева проти Бельгії» (Muskhadzhiyeva v. Belgium), заява № 41442/07
26. Рішення ЄСПЛ «Мубилинанзила Майека и Каники Митунга проти Бельгії» (Mubilinzila Mayeka and Kaniki Mitunga v. Belgium), application 13178/03
27. Рішення ЄСПЛ «А. та інші проти Великобританії» (A. and others v. UK), заява № 3455/05
28. Рішення ЄСПЛ «Чахал проти Великобританії» (Chahal v. UK), заява № 22414/93
29. Рішення ЄСПЛ «Міколенко проти Естонії» (Mikolenko v. Estonia), заява № 10664/05
30. Рішення ЄСПЛ «Сааді проти Італії» (Saadi v. Italy), заява № 37201/06
31. Рішення ЄСПЛ «Салах Шеєх проти Нідерландів» (Salah Sheekh v. Netherlands), заява № 1948/04
32. Рішення ЄСПЛ «Р.Ц. проти Швеції» (R.C. v. Sweden), заява № 41827/07
33. Рішення ЄСПЛ «Гарабаєв проти Росії» (Garabayev v. Russia), заява № 38411/02
34. Рішення ЄСПЛ «Д проти Великобританії» (D v. UK), заява № 146/1996/767/964
35. Рішення ЄСПЛ «Рантцев проти Кіпра та Росії» (Rantsev v. Cyprus and Russia), заява № 25965/04
36. Рішення ЄСПЛ, «Чонка проти Бельгії» (Conka v. Belgium) заява № 51564/99
37. Рішення ЄСПЛ «Исмоїлов проти Росії» (Ismoilov v. Russia), заява № 2947/09
38. Рішення ЄСПЛ «Т.И. проти Великобританії» (TI v. UK), заява № 43844/98
39. Рішення ЄСПЛ «Прітті проти Великобританії» (Pretty v. UK), заява № 2346/02
40. Рішення ЄСПЛ «Нуєз проти Норвегії» (Nunez v. Norway), заява № 55597/09
41. Ухвала Вищого адміністративного суду України К/9991/84234/11 від 13.01.2013
42. Директива Європейського Парламенту та Ради 2013/33/EU від 26 червня 2013 р. «Про встановлення стандартів прийому осіб, що клопочуть про міжнародний захист» (зі змінами)
43. Директива Європарламенту та Ради про загальні стандарти та процедури держав-членів для повернення громадян третіх країн за їх незаконного перебування (16 грудня 2008 року)

Друк ТОВ «ГНОЗІС». Свідоцтво про внесення до Держ. реєстру від 26.10.2005 р. серія ДК № 2328.
Підписано до друку 12.02.2015 р. Формат 64x90 1/8. Друк офс. Гарнітура Warnock.
Ум. друк. арк. 12,75. Наклад 2000 примірників. Зам. № 753.

